

ศรีฐาน

เรื่องและภาพ ศรีศักดิ์ พิกุลแก้ว

Healthy Planet สุขคติท่องเที่ยวชุมชนเพื่อการเรียนรู้

ศรีฐาน

เรื่องและภาพ ศรัศิกดิ์ พิกุลแก้ว

ออกแบบปกและรูปเล่ม ณชวัญ ศรีอรุโณทัย

เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ

978-616-7374-84-0

บรรณาธิการอำนวยการ

ดวงพร เสงบุญพันธ์

กองบรรณาธิการ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

โดย สำนักสนับสนุนสุขภาพะชุมชน (สน.3)

จัดพิมพ์และเผยแพร่โดย

อาคารศูนย์เรียนรู้สุขภาพะ

เลขที่ 99 ซอยงามดูพลี แขวงทุ่งมหาเมฆ เขตสาทร

กรุงเทพฯ 10120

โทรศัพท์ 0 2343 1500

โทรสาร 0 2343 1501

www.thaihealth.or.th และ www.punsook.org

พิมพ์ครั้งที่ 1

ธันวาคม 2555

ดำเนินการผลิตโดย

เพนไท พับลิชชิ่ง

Penthai Publishing

โทรศัพท์ 0 2736 9918

โทรสาร 0 2736 8891

waymagazine@yahoo.com

คำนำ

ท่ามกลางกระแสวิกฤติเศรษฐกิจโลกครั้งใหญ่เป็นประวัติศาสตร์ในรอบหลายสิบปี ทำให้เกิดการตั้งคำถามว่าวิกฤตินี้จะใหญ่ขึ้นอีกเพียงใด จะยืดเยื้อขนาดไหน และวิกฤตินี้จะส่งผลกระทบต่อสังคมไทยชุมชนหมู่บ้านไทยมากน้อยเพียงใด ความวิตกกังวลว่าอาจจะไม่เกิดขึ้นเลยหากปัจจุบันชุมชนหมู่บ้านไทยไม่ถูกลากเข้าสู่ระบบการผลิตเพื่อขาย

นักวิชาการหลายๆ ท่าน ได้วิเคราะห์ถึงระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยว่าในระบบทุนนิยมยังคงมีกิจกรรมดำรงอยู่ในลักษณะคู่ขนาน นั่นคือระบบเศรษฐกิจชุมชนหรืออาจจะกล่าวเป็นศัพท์สมัยใหม่ได้ว่าระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง

ในอดีตชุมชนหมู่บ้านจะมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายเน้นความพอเพียง มีครอบครัวเป็นหน่วยการผลิต การช่วยเหลือซึ่งกันและกันมีน้ำใจเป็นพื้นฐานของชีวิต มีพิธีกรรมต่างๆ เป็นระบบการจัดการในชุมชนและให้ความสำคัญต่อบรรพบุรุษ ผู้เฒ่าผู้แก่ ครอบครัว

ต่อมาหลังจากรัฐและระบบทุนนิยมได้เข้าไปมีอิทธิพลต่อชุมชน การผลิตเชิงเดี่ยวและลัทธิบริโภคนิยมทำให้ชาวบ้านมีรายจ่ายที่เป็นตัวเงินมากขึ้น เพียงเท่านั้น

ยังไม่พอสิ่งที่ทำลายความเข้มแข็งของชุมชนที่มากที่สุด
คือ รัฐและทุนเข้าไปถ่ายโอนทรัพยากรจากระบบชุมชน
หมู่บ้าน

ยิ่งรัฐและทุนเข้าไปกอบโกยมากเท่าไร ชุมชน
หมู่บ้านไทยยิ่งประสบความอ่อนแอ คำพูดดังกล่าวไม่ใช่
คำพูดลอย ๆ ที่ไม่มีหลักฐานรองรับ หากแต่เมื่อกวาดตา
ไปทั่วแผ่นดินไทย หลังการประกาศแผนพัฒนาเศรษฐกิจ
และสังคมมากกว่า 40 ปี จะมีสักกี่ชุมชนที่คนในชุมชนไม่
ประสบปัญหาความยากจน ไม่ประสบปัญหาสิ่งแวดล้อม
หรือไม่ประสบปัญหาสุขภาพ

จากสถานการณ์ดังกล่าวถึงเวลาแล้วหรือยังที่
สังคมไทยควรกลับมาเน้นการพัฒนาที่ไม่มองแต่มิติ
ประสิทธิภาพ การสร้างมูลค่าและกำไรหรือการตลาด
ด้านเดียว แต่ควรจะเป็นเพื่อประโยชน์ของชุมชนและ
สังคม

เราไม่ควรลดทอนผู้คนลงไปเป็นเพียงตัวเลข หาก
ควรเป็นเพื่อส่งเสริมศักยภาพและศักดิ์ศรีความเป็น
มนุษย์ คำตอบสำหรับคำถามข้างต้นนี้ คงจะต้องช่วยกัน
ค้นหา ไม่ว่าจะใช้ระยะเวลาานเท่าไร

คณะผู้จัดทำ

01 ซาบซึ้งดี ศรีฐาน

-1-

‘ถิ่นอีสานเป็นถิ่นมากหลายวัฒนธรรม’ หลายคนว่าไว้อย่างนั้น จริงเท็จประการใดแต่ก่อนคงทำได้เพียงหยิบตำราเรียนมาพลิกอ่านดู หากสุดท้ายเรื่องราวก็ยังคงค้างคาอยู่ในใจ ครั้นเติบโตใหญ่โตคดีมีหน้าที่การงานที่ทำให้ตนเองได้เดินทาง ได้พบพานผู้คนหลากหลาย จึงได้รู้ว่าข้อความข้างต้นไม่ได้กล่าวเกินเลยไปแม้แต่น้อย

จากอีสานเหนือจรดอีสานใต้ จากดงพญาเย็นจนถึงลำน้ำโขง แดนดินถิ่นอีสานประกอบไปด้วยผู้คนมากมายวัฒนธรรม หลากหลายภาษา เหลือล้นเทศกาลประเพณี ทั้งจากชาวลาว ชาวเขมร ชาวกูย ชาวส่วย ผู้ไทย ที่ล้วนแต่งแต่มีสีสันให้ภูมิภาคนี้มีมนต์เสน่ห์อย่างแทบไม่น่าเชื่อ

ส่วนตัวถ้าไม่นับช่วงที่ยังเป็นนักศึกษาที่มีโอกาสมาเที่ยวบ้านรุ่นพี่เป็นครั้งคราว กับอีสานผมเพิ่งจะมาสนิทคุ้นเคยเมื่อไม่นานนี้เอง เป็นการสนิทสนมที่รวดเร็วเหมือนเพื่อนที่รู้จักกันมานานแล้ว

จะล่องโขง ขึ้นปราสาท ชมบั้งไฟ แห่ผีตาโชน หรือ

กิจกรรมอะไรที่ขึ้นชื่อว่าเป็นของเด็ดถิ่นนี้ผมล้วนแล้วแต่มี
โอกาสลิ้มลองมาเองกับตา แต่ที่รู้สึกตราตรึงและประทับใจ
มากที่สุด น่าจะเป็นตอนที่ไปงานบุญบั้งไฟโยธธ ครั้งนั้น
เรียกว่าเมาหมักกับคนในพื้นที่ 3 วัน 3 คืนติดต่อกันเลย
ทีเดียว

พูดแล้วก็พานให้คิดถึง

-2-

โชคชะตาคงเป็นใจ ขณะกำลังนั่งเขียนงานสารคดี
ชิ้นหนึ่ง บรรณาธิการเดินมาถามว่า ช่วงนี้ว่างไหม อยาก
ให้ไปทำสารคดีท่องเที่ยวชุมชนที่ตำบลศรีฐาน จังหวัด
ยโสธร

ผมยิ้มแ้มปริเลยทีเดียว ก็กนน้อยในไร่ส้มอย่างผม

จะมัวขังตัวเองอยู่แต่ในห้องสี่เหลี่ยมได้อย่างไร อยู่นาน ๆ
จะพานอกแตกตายไปเสียก่อน

รับมอบหมายงานเสร็จเรียบร้อย ผมฝังตัวเองอยู่
กับหนังสือกองย่อม ๆ แกล้มด้วยคอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊ก
ตัวเก่ง เพราะเคยมีประสบการณ์เกือบตกม้าตายเมื่อครั้ง
ไปเยือนชุมชนแห่งหนึ่งที่มีฉันใจเสียนักหนาว่ามีพื้นฐาน
ความรู้ดีแล้ว พอลงพื้นที่จริงการณ์กลับเป็นว่าข้อมูลที่
สั่งสมมาตั้งแต่อดีตนั้น กลายเป็นข้อมูลที่ขาดตอน มี
ลักษณะเป็นห้วง ๆ ก้อน ๆ ไม่สามารถนำไปใช้งานใน
สถานการณ์จริงได้สักเท่าไร มาถึงครั้งนี้จึงไม่ยอม
ปล่อยให้ประวัติศาสตร์ซ้ำรอยอีก

สำหรับนักเขียนที่มีพื้นฐานมาจากนักเรียน
ประวัติศาสตร์อย่างผม เวลาไปไหนคล้ายกับการได้
เดินทางย้อนไปในอดีตอยู่เหมือนกัน จะไม่เหมือนได้

อย่างไรล่ะครับ ทุก ๆ ครั้งก่อนเดินทางผมเที่ยวหาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่นั้น ราวกับทำหัวข้อเสนอวิทยานิพนธ์ก็มีปาน

คนอื่นอาจจะว่าน่าเบื่อ แต่ผมคิดว่าเป็นส่วนสำคัญ อย่างน้อยก็เป็นเกราะป้องกันตัวไปหนึ่งชั้น เราจะได้ไม่ไปทำอะไรลบหลู่สิ่งที่ชาวบ้านเขาเคารพนับถือหรือไปดูถูกบรรพบุรุษเขาอย่างไม่มีตั้งใจ

อีกประการหนึ่ง การนำเสนอที่มากที่ไปของชุมชนจะทำให้คนในชุมชนเกิดความภาคภูมิใจ สำนึกรักและหวงแหนชุมชนของตนเองมากขึ้นกว่าเดิม

-3-

พูดถึงเรื่องประวัติศาสตร์ จริง ๆ แล้วรายละเอียดของประวัติศาสตร์เมืองยโสธร ถือว่าเยอะพอสสมควร

อันดับแรก คงต้องย้อนกลับไปพูดถึงประวัติศาสตร์ลาวลัทธิ โดยในยุคสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี อาณาจักรลาวมีการแย่งชิงราชสมบัติเป็นสาเหตุให้ลาวในสมัยนั้นถูกแบ่งออกเป็น 3 อาณาจักร คือ อาณาจักรล้านช้างร่มขาวหลวงพระบาง ล้านช้างร่มขาวเวียงจันทน์ และอาณาจักรนครจำปาศักดิ์ อย่างไรก็ตามก็ดี การสู้รบยังคงดำเนินต่อเนื่องมาเรื่อย ๆ

ต่อมา พ.ศ. 2314 เจ้าพระยาเจ้าพระวอ เสนาบดีนครเวียงจันทน์ ไม่ลงรอยกับพระเจ้าศิริบุญสารเจ้านครองค์ใหม่ ส่วนจะเป็นเรื่องอะไรนั้นตามพงศาวดารไม่ได้กล่าวไว้ ครั้นเจ้าพระยาเจ้าพระวอ อยู่กับเจ้านครองค์ใหม่ไม่ได้ ทั้งสองจึงอพยพครอบครัวและบริวารหนีไปตั้งรกรากใหม่ โดยใช้ชื่อเมืองว่า ‘เมืองหนองบัวลุ่มภู’

ถึงตรงนี้อ่าคิดว่าเรื่องราวทั้งหมดครบสิ้นจะครบพระเจ้าศิริบุญสารก็มียินดี ทั้งยังระแวงว่าข้าเก่าจะกลับมาแก้แค้นจึงได้ยกทัพไปปราบปราม เมื่อทัพหลวงเจอกับทัพชาวบ้าน ผลเป็นอย่างไรคงไม่ต้องบอก ที่สำคัญในการศึกครั้งนั้นเจ้าพระตาถูกยิงด้วยอาวุธปืนและฟันด้วยดาบจนถึงแก่พิราลัย

ส่วนที่เหลือทั้งเจ้าพระวอ เจ้าคำผาง ผู้เป็นบุตรเจ้าพระตา และเจ้าฝ่ายหน้าผู้เป็นน้องทั้งสองของเจ้าพระวอ ต่างแตกทัพหนีกระเจายกันไปคนละทิศละทาง โดยขบวนทัพของเจ้าพระวอได้เดินทางตามลุ่มน้ำชี มาพักกับเจ้าคำสู ผู้ปกครองบ้านสิงห์ท่า (ปัจจุบันคือจังหวัดยโสธร)

แต่ตอนนั้นชุมชนบ้านสิงห์ท่ายังไม่มียุทธศาสตร์ ในหน้าประวัติศาสตร์ ทัพของเจ้าพระวอไม่ได้ตั้งทัพอยู่ที่นั่นนานนัก และต่อมาก็พากันอพยพลงไปตามลำน้ำมูล และสร้างเมืองใหม่ที่ดอนวังทองเขตนครจำปาศักดิ์ ตาม

รับสั่งของพระเจ้าองค์หลวงเจ้านครจำปาศักดิ์ โดยเจ้าพระวอให้ชุดครูสร้างค่ายขึ้นเรียกว่า ‘ค่ายบ้านดู่บ้านแก’

ถึงขนาดนี้อย่าคิดว่าชีวิตจะสงบนะครับ จัดข้อกับใครไม่จัด จัดกับเจ้าชีวิตนี่พูดยาก ครั้นปี พ.ศ. 2321 พระเจ้าศิริบุญสารศัตรูเก่าทราบเรื่อง จึงได้ยกทัพมาปราบอีกจนเจ้าพระวอถึงแก่ความตาย เจ้าคำผงและบริวารจึงได้อพยพต่อไปถึงห้วยแจระแม แล้วมาสร้างเมืองใหม่ที่ดงอู่ผึ้ง เมื่อถึงปี พ.ศ. 2322 จึงมีหนังสือกราบบังคมทูลขอขึ้นอยู่ในขอบขัณฑสีมาของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช พระองค์จึงโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามเมืองที่ตั้งว่า เมืองอุบล จากนั้นเจ้าคำผงได้รับโปรดเกล้าฯ ให้เป็นเจ้าเมืองคนแรกของเมืองอุบล และได้รับพระราชทานนามว่า พระปฐมราชวงศา

-4-

ฟังเรื่องราวดูเหมือนไม่เกี่ยวข้องกับเมืองยโสธรโดยตรง ทว่าเรื่องยังไม่จบลงแค่นั้น...

“หลังการลงหลักปักฐานเรียบร้อย ก็เป็นธรรมดาของชนชาติที่มีวัฒนธรรมลูกชายคนโตเป็นใหญ่ เจ้าฝ่ายหน้าน้องพระปฐมราชวงศาเจ้าเมืองอุบล พร้อมกับนางอุสา ไพร่พลญาติวงศ์อีกส่วนหนึ่งได้ขอแยกตัวไปอยู่

บ้านสิงห์ท่า ซึ่งเจ้าคำสุปครองอยู่

จะว่าไป นื่อง ของ พระปทุมราชวงศา คนนี้ ไม่ธรรมดา นะครับ ในสมัยรัชกาลที่ 1 ท่านทำความดี ความชอบจนได้รับการอวยยศเป็นถึงเจ้าพระยาพิชัยราช ขัตติยวงศาเจ้านครจำปาศักดิ์ ส่วนทางบ้านสิงห์ท่าได้ให้ ท้าวคำม่วงผู้เป็นน้องชายปกครองแทน

ประมาณปี 2357 สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงโปรดเกล้าให้ยกบ้านสิงห์ท่าขึ้นเป็น เมืองและพระราชทานนามเมืองว่า ‘ยศสุนทร’ ต่อมาเรียก เป็น ‘ยโสธร’ และให้เจ้าราชวงศ์สิงห์ท่า เป็นเจ้าครองเมือง มีราชทินนามว่า ‘พระสุนทรวงศาราช’ เป็นเจ้าเมือง คนแรกของจังหวัดยโสธร

ต่อมาสมัยรัชกาลที่ 5 มีการเปลี่ยนแปลงและ จัดรูปแบบการปกครองใหม่ กระทรวงมหาดไทยได้รวม เมืองยโสธรเข้ากับเมืองอุบลราชธานี โดยเมืองยโสธร แยกเป็นอำเภอยโสธรและอำเภอค้ำเขื่อนแก้ว จนวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2515 ได้มีประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 70 ให้ แยกอำเภอยโสธร อำเภอกุตุชุม อำเภอเลิงนกทา อำเภอ ค้ำเขื่อนแก้ว อำเภอมหาชนะชัย และอำเภอป่าดัว ออก จากจังหวัดอุบลราชธานี แล้วรวมจัดตั้งเป็นจังหวัดยโสธร มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2515 เป็นต้นมา

หากใครสนใจศึกษาเพิ่มเติมขอแนะนำให้ไปหา

หนังสือประวัติศาสตร์อีสานของ**เดิม วิภาคย์พจนกิจ** มาอ่านดูครับ อาจได้ท่วงเวลากลับไปหาพระเจ้าวอ พระเจ้าตา อันเป็นต้นตระกูลของคนอีสานสมัยใหม่เป็น แน่แท้

-5-

“เจ้าลีไปไส”

“ซ้อยลีไปเฮ็ดเวียกทียไส”

บนรถบัสสายกรุงเทพฯ-ยโสธร-อุบลราชธานี จะ ด้วยบุคลิกท่าทางที่ต่างไปจากคนท้องถิ่น ยามเดินทาง จึงมักมีคนแหวะเวียนมาพูดคุยด้วยเสมอ

ส่วนตัวไม่มีปัญหาในการพูดคุยกับคนแปลกหน้า อยู่แล้ว ดีเสียอีกจะได้เรียนรู้สำเนียงภาษาของแต่ละ แห่งไปด้วย

แต่พูดก็พูดเถอะ ประวัติศาสตร์เมืองยโสธรนี้ผม ศึกษามาดีแล้ว แต่กับตำบลศรีฐาน ผมมีรายละเอียดอยู่ เพียงหยิบมือเดียว แต่มาถึงขนาดนี้แล้วครั้นจะให้ถอย ก็คงไม่ได้

8 ชั่วโมงแห่งการเดินทาง ผมพลิกหนังสือ ประวัติศาสตร์อีสานไปมาไม่รู้กี่รอบต่อกี่รอบ จนกระทั่ง พอจะสรุปหน้าตาต่างประวัติศาสตร์คร่าว ๆ ได้ว่า

คนที่ตั้งชุมชนบ้านศรีฐานนั้นน่าจะเป็นคนที่อพยพมาจากเวียงจันทน์ชุดเดียวกับพระเจ้าวอ พระเจ้าตา ที่มาหยุดพักที่บริเวณ ‘หนองพลับ’ และใช้วัดดงศิลาเลขเป็นศูนย์กลางชุมชน ต่อมาชุมชนมีการขยายตัว ลูกหลานบางส่วนได้ย้ายมาตั้งบ้านเรือนแห่งใหม่ที่พบว่ามีความอุดมสมบูรณ์เช่นเดียวกันคือ ‘ชุมชนบ้านศรีฐาน’

ได้ข้อมูลอย่างนี้ผมเองก็โล่งใจ เวลาไปคุยแล้วคนในพื้นที่เล่าถึงพระเจ้าวอ พระเจ้าตาขึ้นมาจะได้รู้ว่าคนสร้างชุมชนศรีฐานนั้นเป็นชาวลาวในรุ่นๆ เดียวกับที่มาสสร้างเมืองยโสธร เมืองอุบล คราวนี้ล่ะจะได้ไปคุยกับเจ้าถิ่นได้เต็มที่

แผนที่แหล่งเรียนรู้
ตำบลโราช

ป่าดัด
ยี่ลั้ง / อานาจเจริญ

ศูนย์ท่องเที่ยว
เชิงเกษตร

วัดศรีฐานโน

โรงเรียนมัธยม
(ศก.)

วัดศรีพัฒนาราม

อบต.ศรีฐาน

รพ.สต.ศรีฐาน

อำเภอคำเขื่อนแก้ว

- 1 กองทุนสวัสดิการ
- 2 เกษตรทฤษฎีใหม่ (ลุงโจ)
- 3 สวนพอเพียง (แม่รุา)
- 4 เกษตรอินทรีย์ปุ๋ยชีวภาพ
- 5 กองทุนหมู่บ้าน
- 6 โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ
- 7 ผลิตภัณฑ์ครัวเรือน
- 8 ศูนย์คิดพันธุ์ข้าว
- 9 กลุ่มชมรมไทย
- 10 ศพด. ศรีฐาน
- 11 อปพร.
- 12 สถาบันการเงิน
- 13 บริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม
- 14 ข้อมูล TCNAP
- 15 สปสข.

- 16 แก๊สชีวัว (ลดพลังงาน)
- 17 ชมรมผู้สูงอายุ
- 18 กองทุนโรงพยาบาล 2 บาท
- 19 ชมรมสร้างสุขภาพ

- 20 นาพอเพียง (พอสายสมร)
- 21 ชมรม อสม.
- 22 รมัคเทศก์น้อย
- 23 สตรีสหกรณ์

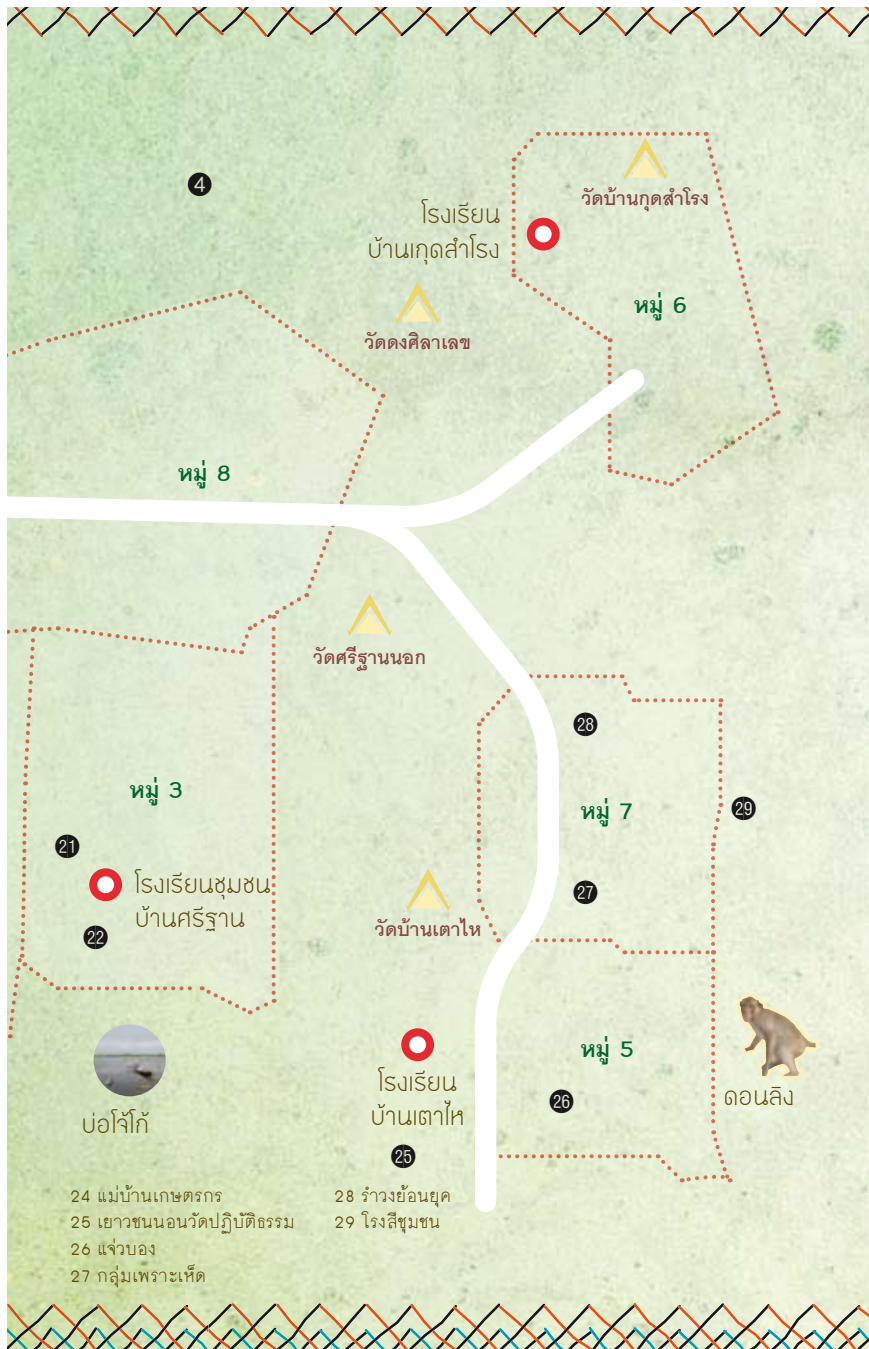
หมู่ 1

หมู่ 4

หมู่ 2

หมู่ 9

4

โรงเรียน
บ้านกุดสำโรง

วัดบ้านกุดสำโรง

หมู่ 6

วัดดงศิลาเลข

หมู่ 8

วัดศรีฐานนอก

หมู่ 3

21

โรงเรียนชุมชน
บ้านศรีฐาน

22

วัดบ้านเตาไห

28

หมู่ 7

29

27

บ่อจิ้งจิก

โรงเรียน
บ้านเตาไห

25

หมู่ 5

26

ดอนลิง

- 24 แม่บ้านเกษตรกร
- 25 ชาวชนนอนวัดปฏิบัติธรรม
- 26 แจ่วบอง
- 27 กลุ่มเพราะเห็ด

- 28 รำวงย้อนยุค
- 29 โรงสีชุมชน

๐๒ คนดี-สังคมจึงดี

ฟ้าวันใหม่คล่องแขนสายลมมาต้อนรับ ผมเองก็
กระสันที่จะเดินทาง จะมีอะไรสุขมากไปกว่านี้

เข้านั้นในตลาดท่ารถเมืองยโสธร ผมแอบดูวิถี
ชีวิตของคนเมืองบั้งไฟอย่างสนใจ สำเนียงคนท้องถิ่น
ช่างรื่นหูยิ่งนัก

พูดถึงการเดินทางเข้าศรีฐาน ที่แรกผมชะเง้อหา
รถประจำทาง รอแล้วรออีกก็ไม่มี ดีที่ฉุกละหุกคิดเดินไปถาม
นายท่ารถ จะไปมีได้อย่างไรละครับ ถ้าจะไปตำบลศรีฐาน
ผมต้องนั่งรถไปต่อที่อำเภอป่าติ้ว เสร็จแล้วถึงจะมี
รถสองแถวต่อเข้าไปที่ตัวตำบล แหม ผมนี่ปล่อยไก่ไป

ตัวเบ้อเริ่มทีเดียว

จากอำเภอป่าติวผมนั่งรถเข้าไปประมาณ 12 กิโลเมตร เป็นถนนสายที่แยกมาจากทางหลวงหมายเลข 202 ถนนอรุณประเสริฐ ส่วนใครที่ขับรถมาเองถ้าไม่ใช่คนท้องถิ่นต้องสังเกตทางเข้านิดหนึ่ง ไม่อย่างนั้นเป็นได้เลยทางเข้าตำบลอย่างแน่นอน

บนถนนคอนกรีตเสริมไม้ไผ่สลับถนนลูกรังและลาดยาง ผมนั่งแลงยิ้มกับเจ้าถิ่นมาตลอดทาง ตรงนี้ผมถือวิสาสะเอาเองว่า เป็นการต้อนรับอย่างไม่เป็นทางการไปเรียบร้อยแล้ว

ส่วนสัญลักษณ์ที่บ่งบอกว่าใกล้ถึงตำบลศรีฐานแล้ว คือ ปากทางเข้าชุมชนจะมีรูปปั้นหมอนชนิดขนาดใหญ่ ถ้าเข้ามาแล้วเจอรูปปั้นนี้ มั่นใจได้เลยว่ามาถูกทางแล้ว

กดกริ่ง จ่ายเงินค่ารถโดยสารเสร็จ ผมเดินเข้าที่ทำการ อบต.ศรีฐาน อย่างแทบจะไม่ให้เจ้าหน้าที่ได้ตั้งตัว แต่ผลกลับกลายเป็นว่าคนที่เซอร์ไพรส์คือ ผู้มาเยือนต่างหาก

เพราะภาพที่ปรากฏอยู่เบื้องหน้าคือ อบต. ยังไม่เปิดทำการครับผม นั่งรออยู่พักใหญ่ๆ เจ้าหน้าที่ อบต. จึงค่อยๆ ทอยมาทำงานพร้อมทำท่าแปลกใจพอสมควร ว่า ผมเป็นใคร ทำไมถึงมาที่ทำการ อบต. แต่เข้าตู่ที่สำคัญแบกเป้พะรุงพะรังมาด้วย

แนะนำตัวกันเป็นที่เรียบร้อยเจ้าหน้าที่ อบต. เดินไปตาม ‘บ้านิม’ วนิชฐา ธงไชย ผู้ประสานงานโครงการชุมชนสุขภาวะตำบลศรีฐาน มาพูดคุยและช่วยอำนวยความสะดวก

ทักทายเป็นที่เรียบร้อย ไม่ต้องพูดพล่ามทำเพลงให้เสียเวลา บ้านิมพาไปหานายก อบต. ทันที

ต่างชุมชน ต่างความคิด ปัญหาที่ต้องรีบแก้ไข

นายกฯ ไสว จันทรเหลียง เดินออกมาต้อนรับด้วยเครื่องแบบข้าราชการเต็มยศ บุคลิกเป็นผู้ใหญ่ใจดี ใบหน้าผ่องใสสดชื่น

ส่วนตัวผมมีความเชื่ออยู่อย่างหนึ่งว่า คนที่ได้รับการเลือกตั้งมาเป็นนายก อบต. นั้น ไม่ว่าจะพื้นที่ใด คนคนนั้นต้องมีความดีในระดับหนึ่งจนชาวบ้านเชื่อว่าสามารถเข้ามาบริหารท้องถิ่นของตนเองได้ และการเลือกเจ้าพ่อหรือผู้มีอิทธิพลมาเป็นผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็น่าจะหมดสมัยไปแล้ว

เท่าที่ได้คุยกัน นายกฯ ไสว เคยทำงานในส่วนของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองมาก่อน ดังนั้นการมาทำงานในส่วนท้องถิ่นนี้จึงไม่มีปัญหาหนักหนาเท่าไร แต่ก็ไม่ใช่ว่าจะไม่มี

ผมเริ่มด้วยคำถามพื้นฐานว่า ปัญหาใหญ่ใน
ศรีฐานมีอะไรบ้าง

“ที่นี่มีปัญหาใหญ่ๆ อยู่ไม่กี่เรื่อง เรื่องแรกบอกไป
ก็อายนะ คือคนในชุมชนของเราไม่ค่อยมีความสามัคคี
กัน”

ผมแทบไม่เชื่อหูกับคำตอบที่ได้จากนายภฯ ว่า คน
บ้านเดียวกันจะแตกแยกกันได้อย่างไร แล้วบรรดาผู้เฒ่า
ผู้แก่ในชุมชนเขาเอาหูไปนา เอาตาไปไร่หรืออย่างไร ถึง
ปล่อยให้คนรุ่นหลังแตกแยกกันอย่างนี้

นายภฯ ไสวเล่าต่อไปว่า “ที่คนไม่สามัคคีกันนั้น
มีสาเหตุมาจากตำบลเราประกอบด้วย 3 ชุมชน ได้แก่
บ้านศรีฐาน บ้านเตาไห บ้านกุดสำโรง พอเวลามี
กิจกรรมงานประเพณีต่างๆ ก็มักมีเหตุให้ทะเลาะวิวาท
อยู่เสมอ”

ดีที่ว่าหลังจากที่นายภฯ ไสวเข้ามาบริหารงาน
ในพื้นที่ ปัญหาดังกล่าวก็ค่อยๆ ลดน้อยลง เราลองไปฟัง
วิธีการของท่านดูนะครับ เพื่อที่อื่นอาจนำไปปรับใช้ได้

“หลังจากที่ผมเข้ามาบริหาร 1-2 ปีมานี้ปัญหาดังกล่าว
ดีขึ้นมาหน่อย ผมใช้แนวทางให้ทุกชุมชนเข้ามา
มีบทบาทรับผิดชอบการจัดงานประเพณีหรือกิจกรรม
ต่างๆ เช่น ถ้ามีงานที่บ้านศรีฐาน ผมก็จะให้คนที่บ้าน
เตาไห หรือบ้านกุดสำโรง เข้ามาร่วมรับผิดชอบดูแลคน

ของชุมชนตนเองด้วย

“ที่แล้ว ๆ มา คนบ้านอื่น ๆ เขาอาจจะน้อยใจที่
อบต. ใส่ใจเฉพาะที่บ้านศรีฐาน เขาเลยมาระบายออกใน
ทางอื่น ซึ่งตั้งแต่ผมให้ทุกชุมชนเข้ามามีบทบาทก็รู้สึกว่
คนในตำบลมีความผูกพันรักใคร่กันมากขึ้น”

เรื่องใจคนจึงเป็นเรื่องสำคัญ หากเราปล่อยให้
คนอีกกลุ่มหนึ่งรู้สึกถูกทิ้งขว้าง ชุมชนก็อาจจะมีปัญหา
แตกสามัคคีกันได้ ตรงนี้ผู้บริหารท้องถิ่นพึงระวังเป็น
อย่างยิ่ง

จาเสฟติด กับที่มาพร้อมความเจริญ

ต่อจากเรื่องความแตกแยกในชุมชน เท่าที่ผมศึกษา
ข้อมูลมาบางส่วน เข้าใจว่าที่นี่เป็นชุมชนเศรษฐกิจอันดับ
1 ของจังหวัดยโสธร ดังนั้นเรื่องปากท้องจึงไม่น่าจะมี
ปัญหาอะไร

ทว่า ในความอุดมสมบูรณ์ทางเศรษฐกิจกลับมี
ปัญหาที่คาดไม่ถึงซ่อนอยู่

“ปัญหาอีกอย่างที่น่ากังวลของตำบลเราคือ เรื่อง
ยาเสพติด จริง ๆ แล้วผมห่วงเรื่องนี้มากกว่าเรื่องความ
ไม่สามัคคีกันของชุมชนอีกนะ ตรงนั้นเรายังพอเข้าไปคุย
เข้าไปแก้ไขได้ ส่วนเรื่องนี้เราได้แต่เฝ้าระวัง ฝ้าปรวบปราม

พ่อค้ายาที่จะเข้ามาในชุมชน โดยเฉพาะกับวัยรุ่น บางครั้ง เรื่องนี้พูดยาก ยิ่งพูดก็ยิ่งหาว่าเราไปปรักปรำว่าเขาติดยา ผมเคยคุยกับพ่อค้ายาเสพติดที่ถูกจับ เขาให้เหตุผลว่าที่เข้ามาทำตลาดที่ศรีฐานเพราะว่าที่นี่เศรษฐกิจดี วัยรุ่นมีเงิน มีรายได้ที่เกิดจากรับจ้างเย็บหมอนชนิด”

ฟังนายกฯ เล่าปัญหานี้ ผมก็ได้แต่ส่ายหัว ไม่รู้จะออกความคิดเห็นอย่างไร ปัญหายาเสพติดกับบ้านเรา แก้อะไรก็ไม่รู้ไม่มีทางหมด ตราบใดที่ผู้ปราบปรามยังได้ผลประโยชน์จากเรื่องนี้อยู่

แต่นายกฯคนเก่งของเราก็มีวิธีแก้ปัญหาเรื่องนี้โดยใช้หลักคุณธรรม

“เรื่องที่เราจะไปวิ่งไล่จับคนติดยาหรือพ่อค้ายานั้น คงทำได้เพียงประสานให้ตำรวจหรือฝ่ายปกครองให้เข้ามาดูแลดีกว่า สำหรับ อบต. นั้นเราจะใช้หลักเอาน้ำเย็นเข้าลูบ โดยจัดเด็กที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยงมาเข้าค่ายคุณธรรม

“เราจะพยายามปลูกฝังในเรื่องความรู้คู่คุณธรรม เป็นคนดี มีวินัยและรับผิดชอบ มีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น แล้วก็จะทำให้เห็นพิษภัยของยาเสพติด ที่สำคัญเรายังรณรงค์ไปถึงผู้ใหญ่ด้วยว่า หน้าทีเฝ้าระแวงระวังลูกหลานเป็นของทุกคน ไม่ใช่ปล่อยให้คนใดคนหนึ่งรับผิดชอบ”

ขับเคลื่อนชุมชนด้วยการมีส่วนร่วม

ฉุกละหุกคิดว่าเราคุยถึงแต่เรื่องปัญหา เตียวนายกขไสวจะเข้าใจผิดว่ามาจับผิดตำบลศรีฐาน ว่าแล้วจึงขอให้ท่านแสดงวิสัยทัศน์การบริหารชุมชนเสียหน่อยว่านายกขท่านนี้มีนโยบายอย่างไรบ้าง

“หลักสำคัญทางคณะผู้บริหารของเราจะเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานทุก ๆ เรื่อง เพราะเราเชื่อว่าประชาชนเป็นเจ้าของปัญหา ดังนั้นการทำงานหรือการพัฒนาโดยอิงข้อมูลหรือความต้องการจากชาวบ้านจึงเป็นวิธีการที่ดีที่สุด

“ที่สำคัญคือต้องมีการพัฒนาคน เพราะจากบทเรียนที่ผ่านมาพบว่า ถ้าคนในชุมชนดี ชุมชนก็จะมีพัฒนาที่ดี โดยเฉพาะถ้าแกนนำในชุมชนมีจิตอาสา มีความพร้อมและสำนึกต่อสาธารณประโยชน์ด้วยแล้ว รับรองว่าจะนำพาชุมชนให้เจริญได้แน่นอน”

ฟังดูผมไม่แน่ใจว่าที่นายกขพูดนั้นเป็นนามธรรมเกินไปหรือเปล่า โดยเฉพาะเรื่องการมีส่วนร่วม เพราะผมเห็นใคร ๆ ต่างก็พูดถึงแต่คำคำนี้ แต่เอาเข้าจริงแล้วอาจมีชุมชนเพียงไม่กี่แห่งที่สามารถทำเรื่องนี้ได้จริง

นั่งเหม่อไปนิดเดียว นายกขกระซิบถามว่าตกลงไม่เชื่อใช่ไหม ถ้าอย่างนั้นเดี๋ยวจะให้คนพาไปดูกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากแกนนำชุมชนแท้ ๆ

แหม...นายภรรยาใจแบบนี้ผมก็ไม่ขัดศรัทธา ว่าแล้ว
จึงออกเดินทางไปยังสถาบันการเงินชุมชน อันเป็นแหล่ง
เรียนรู้แห่งแรกสำหรับผมในวันนี้

03 สถาบันการเงินชุมชน ศักยภาพ จากแรงกระตุ้นภายใน

พริบตาเดียวไวเหมือนโกหก จากที่ทำการ อบต. มาถึง ‘สถาบันการเงินชุมชนตำบลศรีฐาน’ จะไม่ให้พริบตาเดียวได้อย่างไรล่ะครับ ก็ตึกที่ทำการสถาบันการเงิน อยู่ถัดจากตึกที่ทำการ อบต. เพียงไม่กี่ก้าว

แรกเห็น ลักษณะการจัดวางเคาน์เตอร์ การแบ่ง ลัดส่วนต่างๆ นั้นไม่ต่างไปจากที่ทำการธนาคารทั่วไป จะมีก็แต่ขนาดที่ย่อมกว่าและลักษณะของตัวอาคารที่เป็นกันเองกว่าเท่านั้น

ส่วนบุคลากรหรืออุปกรณ์เครื่องมือเครื่องมือนั้นนั้นถือว่าครบครัน สามารถให้บริการชาวบ้านได้อย่างเพียงพอ

สำหรับตัวผมเองค่อนข้างศึกษาเรื่องสถาบันการเงินชุมชนมาไม่น้อยเหมือนกัน ทว่าในบรรดากรณีตัวอย่างที่เคยศึกษามานั้นมีเกินครึ่งที่ทำแล้วไม่ประสบความสำเร็จ

ว่าแต่...ที่ศรีฐานมีเคล็ดลับอะไร สถาบันการเงินที่นี่จึงมียอดเงินฝากกว่า 20 ล้านบาท

ผู้ที่จะให้ความกระจ่างในเรื่องนี้ได้ดีที่สุดในขณะนี้คงไม่พ้น

‘พ่อใหญ่จ้อย’ นครไชยงาม ประธานคณะกรรมการ สถาบันการเงินชุมชน

หนังสือระบบ พิธีร่างกติกาสหกรณ์

ก่อนหน้าที่จะคุยกับพ่อใหญ่จ้อย ผมแอบตั้ง
สมมุติฐานในใจว่า การเกิดขึ้นของสถาบันการเงินใน
ชุมชนแห่งนี้ คงหนีไม่พ้นปัญหาหนี้นอกระบบอย่าง
แน่นอน

และแล้วสิ่งที่ผมคิดเอาไว้ก็เป็นจริง จากคำบอกเล่า
ของพ่อใหญ่จ้อย ทำให้รู้ว่าสถาบันการเงินของที่นี่เกิดจาก
ข้อตกลงของภาคประชาชนที่เสนอความต้องการขึ้นมาให้
ทาง อบต. ดำเนินการ

“ช่วงที่เราประชาคมว่าชุมชนต้องการอะไรบ้าง เรา
พบว่า มี 2 ปัญหาใหญ่ที่ชาวบ้านต้องการความช่วยเหลือ

หนึ่งในนั้นคือปัญหาหนี้สิน เราพบว่าคนในชุมชนมีหนี้สินที่ไปยืมจากชุมชนอื่นมาเกือบ 80 ล้านบาท โดยเฉพาะในส่วนที่เป็นหนี้นอกระบบ เราพบว่าหลาย ๆ คนมีปัญหาเรื้อรังที่ไม่สามารถจัดการได้”

พูดถึงหนี้นอกระบบ ผมก็ได้แต่คิดในใจ ไม่รู้ว่าในจำนวนเงิน 80 ล้านบาท ใครเป็นหนี้นอกระบบคนละเท่าไร และหากไม่มีการช่วยเหลือจากภาครัฐ ถ้าไม่ถูกหวยรวยโปะอะไรขึ้นมา เรื่องที่จะไปปลดพันธะอันแน่นหนาหนี้ ลืมไปได้เลย

แต่ผมคิดว่าคนศรีฐานโชคดีกว่าที่อื่นตรงที่มีแกนนำชุมชนหรือผู้บริหาร อบต. ใส่ใจในเรื่องนี้อย่างจริงจัง

เริ่มต้นจากเงินกองทุนหมู่บ้าน

จังหวะเดียวกันนั้นพ่อใหญ่จ้อยเอี่ยมไปหยิบ

เอกสารการก่อตั้งสถาบันการเงิน
ให้ดู ผมพลิกดูหลักการแนวคิดแล้ว
ก็เหมือนไม่ยากเย็นอะไรมากนัก
หากในการทำงานไม่ได้ราบรื่นอย่าง
ที่คิด โดยเฉพาะความร่วมมือจากหมู่บ้านต่าง ๆ

“หลังจากที่ชุมชนทำประชาคมความต้องการเสร็จ
ราวปลายปี 2548 รัฐบาลมีนโยบายเรื่องสถาบันการเงิน
ชุมชนออกมาพอดี โดยรัฐจะสนับสนุนเงินทุน 100,000
บาท เป็นทุนตั้งต้น ซึ่งผมเป็นส่วนหนึ่งของคณะกรรมการ
องค์กรการแก้ไขความยากจนของจังหวัดก็เห็นว่าน่าจะ
มีความเป็นไปได้ เลยเสนอว่าเงินเพียงเท่านี้ไม่น่าจะพอ
ถ้าอย่างนั้นให้แต่ละหมู่บ้านเจียดเงินกองทุนหมู่บ้านมา
สมทบเพิ่มจะดีมั้ย

“ตอนนั้นพวกเราจึงเรียกสมาชิกของกองทุนต่าง ๆ
ทั้ง 9 หมู่บ้านมาร่วมกันประชุม เราถกกันว่ากองทุนของ
แต่ละหมู่บ้านจะสนับสนุนได้เท่าไร คุยไปคุยมาเหลือ
เพียง 4 หมู่บ้านที่เห็นด้วยกับเรา ตอนนั้นแต่ละหมู่บ้าน
เจียดเงินกองทุนหมู่บ้านละ 20,000 บาท มาลงขันก่อตั้ง
สถาบันการเงินด้วยทุนประเดิม 80,000 บาท”

พ่อใหญ่จ้อยพูดจบ ผมสวนขึ้นทันที

“อ้าวพ่อใหญ่ ทำไมเงินทุนมีแค่ 80,000 ละ ไหน
ว่ารัฐสนับสนุนเงินมา 100,000 บาท รวมกับเงินจาก

กองทุนหมู่บ้านแล้วต้องได้ 180,000 ไม่ใช่หรือ”

“ทีแรกเราก็คิดอย่างนั้น พอเอาเข้าจริงๆ เงินที่เขาสนับสนุนต้นมาในรูปของการให้วัสดุอุปกรณ์ การฝึกอบรมต่างๆ ผมนี่ปวดหัวเลย ไม่รู้จะเอาเงินจากไหนมาบริหาร โชคดีที่ตอนขายหุ้นเราขายได้เยอะหน่อย สถาบันการเงินชุมชนของเราจึงถือกำเนิดขึ้นมาได้”

กศิกที่จัดรุ่น ข้อตกลงจากประชาคม

หลักจากที่ทั้ง 4 ชุมชนตกลงก่อตั้งสถาบันการเงินร่วมกันแล้ว พ่อใหญ่จ่อยเล่าต่อไปว่า

“ระยะแรกเราจะมีธนาคารจากภาครัฐเข้ามาช่วยสอนระบบงานต่างๆ เช่น ธ.ก.ส. บ้าง ออมสินบ้าง ส่วนเรื่องอัตราดอกเบี้ยทั้งเงินกู้ เงินฝาก สมาชิกจะเป็นผู้กำหนดขึ้นมาเอง ซึ่งในช่วงตั้งต้นจะปล่อยกู้กันในแบบอัตราดอกเบี้ยสูงหน่อย แต่ก็ยังต่ำกว่าที่ชาวบ้านไปกู้นอกระบบ”

“อัตราดอกเบี้ยเงินกู้สูง ชาวบ้านเขาจะรับได้หรือครับ” ผมถาม

“เรื่องนี้เรามีมติกันในที่ประชุมแล้ว ทุกคนต้องยอมรับ แต่ที่ทำอย่างนี้เพราะเรามีทุนน้อย อีกอย่างคือเราอยากให้สถาบันการเงินมีเงินสะสมเร็วที่สุด

“อย่างไรก็ดี อัตราเงินฝากของเราก็มากกว่าที่อื่น เป็นเงาตามตัวด้วยนะ เช่น ธนาคารพาณิชย์ให้ดอกเบี้ยเงินฝากออมทรัพย์ 75 สตางค์ แต่เราให้ 1 บาท หรือ ดอกเบี้ยฝากประจำที่อื่นให้เต็มที่ไม่เกิน 3 บาท แต่ของเราให้ 4 บาท 25 สตางค์ คิดๆ ดูแล้วชาวบ้านได้มากกว่าเสียนะ”

ดีดลูกคิดรางแก้วดูแล้วก็น่าจะจริงอย่างที่พ่อใหญ่จ่อยว่า ยิ่งพอได้ฟังว่าปีแรกสมาชิกได้ปันหุ้นคนละ 17 บาท จากราคาหุ้น 10 บาท ยิ่งรู้สึกว่าการเงินแห่งนี้นี้ไม่ได้จ้องเข้ามาโกงเอาผลประโยชน์จากชาวบ้านอย่างแน่นอน หากในทางกลับกันสถาบันการเงินชุมชนแห่งนี้ทำหน้าที่เป็นทั้งแหล่งออมทรัพย์ เป็นแหล่งเงินทุนที่สำคัญของคนในชุมชนอย่างที่ไม่ใช่สถาบันการเงินอื่นใดจะเข้ามาเสนอเงื่อนไขแข่งขันได้

พูดถึงเงินฝากเงินกู้ ผมถามพ่อใหญ่ต่อว่า แล้วคนที่ไม่สามารถส่งเงินกู้ได้ตามกำหนด ที่นี่มีระบบจัดการอย่างไร

พ่อใหญ่จ่อยขยับแว่นตา ก่อนตอบด้วยน้ำเสียงเรียบๆ แต่แฝงความเป็นกันเองว่า

“ในกระบวนการจัดการของเราจะมีคณะกรรมการออกไปติดตาม แต่ก็ไม่ได้ทำอย่างหักหาญน้ำใจ เราจะใช้วิธีพูดคุยเป็นรายบุคคลว่าใครมีกำลังส่งแค่ไหน บ้างก็ให้

ส่งเป็นรายวัน บ้างก็รายสัปดาห์ ขึ้นอยู่กับความสามารถ
ที่ชาวบ้านเขาทำได้

“ส่วนเรื่องที่จะไปยึดที่นาหรือฟ้องร้องอะไรนั้น
ชาวบ้านที่เป็นสมาชิกเขาไม่ยอมหรือก ยังไงก็พี่ๆ น้องๆ
กันทั้งนั้น แต่เราจะหาหนทาง หาช่องทางที่จะช่วยกัน
เรื่องประจານี้ลืมไปได้เลย”

ที่สำคัญพอใหญ่คนเก่งทั้งท้ายไว้น่าฟังทีเดียว

“เวลาเกิดปัญหา จะไม่มีการตัดสินใจคนเดียว
การตัดสินใจอย่างต้องผ่านคณะกรรมการตัดสินใจร่วมกัน
เพราะเงินกองทุนนั้นเป็นของชาวบ้าน ชาวบ้านต้องมี
ส่วนร่วมในการตัดสินใจ”

มีแต่ผู้-ไร้คนฝาก วิกฤติที่คาดไม่ถึง

ดูเหมือนว่าทุกอย่างกำลังราบรื่น ทว่าในความเป็น
จริง สถาบันการเงินแห่งนี้เคยเกือบต้องปิดตัวเองมาแล้ว
เรื่องราวเป็นอย่างไลองฟังกันดู

“2 ปีแรกนี้จะฟังมีพลังแหล่ง เพราะมีแต่คนมากู้
แต่ไม่มีคนมาฝาก ตอนนั้นเงินในบัญชีแทบไม่เหลือเลย
เชื่อมีอยู่ครั้งหนึ่งสมาชิกมาถอนหุ้นทีเดียว 2 แสน 3
หมื่นบาท ผมนี่เข่าอ่อนไปเลยตอนนั้น คิดว่าไม่ตายวันนี้
จะตายวันไหน เพราะเราเอาเงินหุ้นไปปล่อยเกือบ 90

เปอร์เซ็นต์ โชคดีที่ว่ากลุ่มของเรายังมีคนในชุมชนเข้ามา
ช่วยประคับประคองไว้

อีกส่วนหนึ่งเราได้ ธ.ก.ส. เข้ามาช่วย โดยเขาให้เรา
กู้เงิน 1 ล้าน 5 แสนบาท แล้วเราก็กู้มาควบคุมกลไกการ
ให้กู้ใหม่ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น คือถ้าชาวบ้านฝากไม่
ถึง 3 เดือนแล้วถอนก็ไม่ได้ดอกเบี้ย”

ถึงตรงนี้คนช่างสงสัยอย่างผมอดถามไม่ได้
“ไปกู้เงิน ธ.ก.ส. มาอย่างนี้ เขาไม่มาไล่บี้เราหรือ
แล้วกฎระเบียบต่าง ๆ เราต้องปรับตามกฎหมายของเขาด้วย
หรือไม่”

พ่อใหญ่จ้อยตอบแบบไม่ต้องคิดเลยว่า

“ธ.ก.ส. ไม่เข้ามายุ่งย่ำอะไรเลย เราอยากทำอะไร
เขาสันับสนุนหมด มีแต่เรามากกว่าที่เข้าไปหา ธ.ก.ส. เอง
โดยเฉพาะในเรื่องแนวทางการบริหารงาน จนถึงปีที่ 3
สถาบันการเงินชุมชนของเราก็เริ่มลืมตาอ้าปากได้ และ
ปัจจุบันเราก็ใช้หนี้ ธ.ก.ส. หมดไปเรียบร้อยแล้ว”

ท่ามากกว่าพูด พิสูจน์กันที่เบื้องาน

หลังจากที่นั่งแลกเปลี่ยนความคิดกับพ่อใหญ่จ้อย
มาพักใหญ่ ผมเริ่มเห็นแล้วว่าจริง ๆ แล้วปัญหาของ
สถาบันการเงินชุมชน หรืออาจจะรวมบรรดาธนาคาร

หมู่บ้านไปด้วย น่าจะเป็นเรื่องของความน่าเชื่อถือเป็นสำคัญ

ตรงนี้จะไปโทษชาวบ้านไม่ได้ เพราะเงินใครใครก็รัก อยู่ดี ๆ จะให้ไปฝากกับคนที่ไม่รู้จักห้วนนอนปลายเท้า นั้น ก็ดูกระไรอยู่ เรื่องนี้พ่อใหญ่จ่อยเสริมขึ้นมาทันทีว่า

“เรื่องที่จะไปเชิญชวนให้ใครมาฝากเงินกับสถาบันการเงิน เราพูดไม่ได้เลย มีแต่ต้องทำให้ดู แม้แต่กลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์เองยังไม่รอด อย่างปีแรกคนที่จะมาฝากเงินเขาถึงขั้นโทรไปหา ธ.ก.ส. เลย เพราะไม่เชื่อถือเรา”

หากเป็นผมเจอสถานการณ์อย่างนี้บ้างก็คงจะปวดหัวไม่น้อยเหมือนกัน แต่สำหรับพ่อใหญ่คนดีของเรากลับไม่ท้อถอย แกว่าแกเป็นคนที่นี่ อยากรู้ก็ทิ้งชุมชนไม่ได้

ต้องหาเงินลงทุนองเอาไว้ให้ชาวบ้านได้ใช้ในยามขัดสน

“ตอนนี้ดีขึ้นมาหน่อย ชาวบ้านเริ่มเห็นแล้วว่าเราทำจริง ทำงานชาวบ้านเกิดศรัทธา เขาจึงเริ่มเอาเงินเข้ามาฝากไว้กับเรา โดยเฉพาะตอนนี้ผู้ประกอบการกิจกรรมอนชิตในชุมชนเข้ามาช่วยสถาบันการเงินของเรา เราจึงเริ่มอยู่ได้

“ขณะนี้เงินฝากของเรามีอยู่ 22 ล้านบาท ส่วนหุ้นมีอยู่ 1 ล้านบาทกว่าบาท ในการถือหุ้นจะมีอยู่ 2 ลักษณะ คือชาวบ้านทั่วไปราคาหุ้นละ 100 บาท ซื้อได้ไม่เกิน 100 หุ้น อีกส่วนคือหุ้นที่มาจากกองทุนหมู่บ้าน ตรงนั้นจะมีคณะกรรมการเข้ามาดูแลเงินของแต่ละหมู่บ้าน”

เงื่อนไขการกู้ของสถาบันการเงินชุมชนศรีฐาน

1. สมาชิกลูกค้ำกู้เงินเพื่อทำธุรกิจ วงเงินกู้ไม่เกิน 5 ล้านบาท คิดดอกเบี้ยร้อยละ 10 ต่อปี หากประวัติผ่อนชำระดี อัตราดอกเบี้ยจะลดลงเหลือร้อยละ 9 ได้ แต่ถ้าผ่อนชำระไม่ดี ดอกเบี้ยก็จะปรับขึ้นเป็นร้อยละ 11-12 ได้เช่นกัน

2. สมาชิกลูกค้ำกู้เงินเพื่อทำธุรกิจระดับปานกลาง วงเงินกู้ไม่เกิน 200,000 บาท คิดดอกเบี้ยร้อยละ 12 ต่อปี

3. สมาชิกลูกค้ำกู้เงินที่ต้องการนำไปทำการเกษตร วงเงินกู้ไม่เกิน 100,000 บาท คิดดอกเบี้ยร้อยละ 10 ต่อปี

4. ลูกค้ำสมาชิกที่มีปัญหาหว่านเงินฉุกเฉิน กู้ได้ไม่เกิน 5,000 บาท มีเงื่อนไขการผ่อนชำระ 5 เดือน เดือนละ 1,100 บาท ถ้าประวัติการผ่อนชำระดี สามารถกู้ได้ 10,000 บาท ผ่อนนาน 10 เดือน อัตราดอกเบี้ยจะสูงกว่าแบบอื่นๆ เพราะกู้ได้โดยไม่ต้องใช้หลักทรัพย์ค้ำประกัน ใช้บุคคลค้ำประกันเพียง 2 คนเท่านั้น ต่างจากการกู้ของลูกค้ำแบบที่ 1-3 ที่ต้องมีหลักทรัพย์มาค้ำประกัน

นวมชนตำบลศรีฐาน
สาขาป่าต้ว

อบต.ศรีฐาน

04 สวัสดิการถ้วนหน้า ดูแลประชาชนทั่วถึง

“ป้านี้มครับ ผมคุยเรื่องสถาบันการเงินเสร็จแล้ว
แหล่งเรียนรู้ต่อไปที่ป้านัดไว้เป็นเรื่องอะไร ยังไงรบกวน
มารับที่สถาบันการเงินด้วยนะครับ”

หลังวางหูโทรศัพท์เสร็จ พ่อใหญ่จ่อยเดินมาสะกิด
ไหล่พร้อมพูดว่า “ป้านี้มยังไม่ได้ออกเหรอว่า แหล่งเรียน
รู้ที่จะให้หนุ่มลงพื้นที่อีกแหล่งนะ ตั้งอยู่ที่เดียวกับสถาบัน
การเงินชุมชนนี้แหละ หรือจะพูดให้ถูก ก็ต้องบอกว่าอยู่
ในสถาบันการเงินนี่เอง”

เอาเก็บเขาลี นีตกลงพ่อใหญ่จ่อยจะทำงานทุกอย่าง

ของชุมชนเลยหรืออย่างไรนะ ว่าแล้วจึงจัดที่จัดทาง
นั่งคุยกับแกอีกหนึ่งยก

ยกที่แล้วแกมีของตีมาโชว์ ยกนี้ก็คงไม่น้อยหน้ายก
ที่แล้วอย่างแน่นอน

แต่ก่อนที่จะชักใช้ไล่เสียง พ่อใหญ่จ้อยอยากจะพูด
ถึง 'กองทุนสวัสดิการชุมชน' อันเป็นหัวข้อที่เราจะพูดถึง
ต่อไปเสียหน่อย

กองทุนสวัสดิการชุมชนเป็นกองทุนที่เกิดจากการ
จัดตั้งของคนในชุมชนเพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคง
ในชีวิตบนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง การช่วยเหลือ
เกื้อกูลกันของคนในชุมชนตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นการจัด
สวัสดิการของชาวบ้าน โดยชาวบ้าน เพื่อชาวบ้าน

ที่สำคัญการให้สวัสดิการดังกล่าวไม่ได้มีลักษณะ

เป็นการสงเคราะห์ หากเป็นการให้อย่างมีคุณค่า และการรับอย่างมีศักดิ์ศรี โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่าผู้รับสวัสดิการก็คือเจ้าของกองทุนด้วยเช่นเดียวกัน

ส่วนแนวทางการดำเนินการ จากประสบการณ์ที่ผมได้สัมผัสมาในหลายๆ พื้นที่นั้น แม้ว่าจะมีการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการเหมือนกัน แต่ในเรื่องวิธีการจัดการกลับมีความหลากหลายอย่างคาดไม่ถึง ไม่ว่าจะเรื่องค่าสมัครสมาชิก เงื่อนไขสวัสดิการที่จะได้รับ รวมทั้งเรื่องวิธีการมีส่วนร่วมหรือรายละเอียดต่างๆ ในแต่ละพื้นที่ล้วนแล้วแต่มีแนวทางการทำงานเฉพาะของตัวเอง

ล้มแล้วลุก สำเร็จด้วยชุมชน

จะว่าไปก็โชคดีไปอย่างที่วิทยากรของกลุ่มกองทุนสวัสดิการชุมชนเป็นพ่อใหญ่จ้อย จะได้ไม่ต้องไปทำความรู้จักใหม่ แกรมที่สำคัญนะ ลองให้แกเล่าเรื่องอะไรแล้วละก็ พุดน้ำไหลไฟดับเลยทีเดียว

ว่าแล้วผู้จัดการชุมชน (ฉายาของพ่อใหญ่จ้อย) ก็ร้ายมนตรีให้ฟังทันที

“เรื่องกองทุนสวัสดิการของตำบลศรีฐานนี่มีอยู่ 2 ยุค ยุคแรกประมาณปี 2551 โดยการสนับสนุนจากกรมการพัฒนาชุมชน (พช.) และให้ อบต. มาดำเนินการ แต่

ยุคแรกๆ ก็ทำไว้ไม่ค่อยเป็นระเบียบเท่าไร จากนั้นก็
เจียบหายไป

“ส่วนผมเองมาทำในยุคที่ 2 ควบคู่กับสถาบัน
การเงิน จำได้ว่าเริ่มต้นประมาณปลายปี 2553 ต่อต้น
ปี 2554 เริ่มต้นจากกองทุนฌาปนกิจให้ผู้เฒ่าผู้แก่ โดย
มีผู้สูงอายุในชุมชนเข้าร่วมครบทั้งหมด 100 เปอร์เซนต์
พอเห็นว่าทำเรื่องนี้สำเร็จจึงอยากไปขยายเรื่องกองทุน
สวัสดิการชุมชนต่อ”

ขณะที่เรากำลังพูดคุยกันอยู่นั้น พ่อใหญ่จ่อยให้
เจ้าหน้าที่สถาบันการเงินหยิบสมุดบันทึกรายชื่อสมาชิก
กองทุนสวัสดิการมาให้ดูเทียบกัน 2 เล่ม

ผมจึงถามไปว่า รายชื่อจากทั้ง 2 เล่มนี้แตกต่าง
กันอย่างไร ทำไมถึงอยากให้ดูนัก

คราวนี้แกสีหน้าเคร่งเครียดทันที

“ที่ให้ดู 2 เล่มนี้ เพราะอยากให้ดูเทียบกันทั้ง 2
ยุค อย่างที่เล่าให้ฟังว่า หลังจากทำเรื่องกองทุนฌาปนกิจ
สำเร็จแล้ว ผมก็ขยับไปทำเรื่องกองทุนสวัสดิการ แต่กลับ
พบปัญหาที่คาดไม่ถึง เมื่อ พช. ตีเรื่องกลับมาว่าเคยให้
เงินสนับสนุน อบต. มาแล้ว ผมก็กลับมาดูที่ อบต. ก็พบ
ว่าเป็นเรื่องจริง แล้วที่สำคัญคือทำกันอย่างไรและทะเลาะ
ไม่ถูกต้องตามระเบียบราชการ สมาชิกก็มีอยู่แค่ 50 กว่า
คน เราจะไปทำต่อก็ไม่ได้ เพราะตามระเบียบการทำงาน

ของกองทุน เมื่อผ่านไป 1 ปี ต้องมีสมาชิก 100 คนขึ้นไปจึงจะขอขบประมาณเพิ่มได้”

เมื่อ พลิก ดู สมุด ราย ชื่อ สมาชิก ของ กอง ทุน สวัสดิการของเดิมแล้วก็ เป็นจริงอย่าง ที่ พ่อใหญ่ จ้อย เล่า ใจพลางคิดไปว่า คงเป็นเพราะแต่ก่อน อดทน. ทำงาน กันอย่างนี้ ใจแล้ว แล้วชาวบ้านที่ โหนดเขาจะอยาก มาร่วม กลุ่มด้วย

แต่ก็ต้องยอม รับ ใจ พ่อใหญ่ จ้อย แก่จริง ๆ เจอ ปัญหา ขนาดนี้ ยังไม่ ท้อ กลับหา ช่องทาง ในการ ฟิ้น คืน ซึ่ พก กอง ทุน นี้ ขึ้น มา ใหม่ แถม ยัง ทำ ได้ ดี กว่า ของ เดิม อีก ด้วย ซ้ำ

แก เล่า ให้ ฟัง ว่า “แม่ จะ เป็น เรื่อง ที่ เกิด ขึ้น ตั้ง แต่ สมัย นาย กข คน ก่อน แต่ เมื่อ ได้ ไป คุย กับ นาย กข ไสว ก็ ได้ รับ คำ ยืนยัน ว่า พร้อม จะ หา ช่องทาง สนับสนุน อย่าง เต็ม ที่ ไม่ ต้อง กังวล เรา จึง ร่วม กัน หา วิธี การ หลาย ๆ ช่องทาง แต่ ด้วย งาน ที่ คณะ กรรมการ ชุด ที่ แล้ว ทำ ไว้ เคลื่อน ต่อ ไม่ได้ หลักฐาน การ เงิน อะไร ต่าง ๆ ก็ ไม่มี เหลือ อยู่ แล้ว จะ ฟิ้น ทำ ต่อ ก็ ไม่ได้

“เรา จึง ตั้ง กลุ่ม ใหม่ ขึ้น เพราะ ผม คิด ว่า กอง ทุน สวัสดิการ นี้ มัน ต้อง อยู่ กับ ชุม ชน ไป อีก เป็น ร้อย ๆ ปี ถ้า จะ ทำ ก็ ต้อง ทำ ให้ ถูก ต้อง ตาม กฎ ระเบียบ โดย เรา อาจ ัย รูป แบบ การ จัด การ เอกสาร ของ สถาบัน การ เงิน เข้า ไป ประยุกต์ ใช้ มี การ จัด เก็บ เอกสาร ไว้ 3 ชุด ที่ อดทน. ชุด หนึ่ง

ที่สถาบันการเงินชุดหนึ่ง และที่สมาชิกชุดหนึ่ง เพียงเท่านี้
ทุกอย่างก็เป็นไปอย่างราบรื่น โปร่งใส”

สถาบันการเงินหนุนส่ง เพื่อขอดสมาชิก

“กฎระเบียบทั่วไปของกองทุนสวัสดิการเราจะ
เหมือนกับที่ทางส่วนกลางร่างกฎระเบียบมา เช่น คน
ที่จะสมัครสมาชิกแรกเข้าต้องเสียค่าสมาชิกปีละ 365
บาท แรกๆ ก็ยังไม่ค่อยมีใครสนใจเข้าร่วมเท่าไร ซึ่ง
น่าจะเกิดจากผลพวงของกองทุนในยุคแรกที่ทำให้คน
ไม่ค่อยให้ความเชื่อถือ

“ตรงนี้แหละที่เราเอางานของสถาบันการเงินไป
ส่งเสริม ด้วยการกำหนดไว้ว่าใครที่จะมากู้เงินกับสถาบัน
การเงินต้องสมัครเข้าเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการด้วย”

ยังไม่ทันที่พอใหญ่จ่อยจะเล่าจบดี ผมถามสวนไป
ด้วยความไม่ค่อยชอบใจนักว่า

“มันจะไม่มัดมือชกไปหน่อยหรือครับ กับการบังคับ
ให้ชาวบ้านมาสมัครสมาชิกแบบนี้”

มาตรว่าผมคงไม่ใช่คนแรกที่ถามสวนแก็ไปอย่าง
นั้น แกทำเป็นไม่สนใจไยดี กลับยกแก้วกาแฟขึ้นมาดื่ม
เสร็จแล้วยิ้มมุมปากพร้อมเล่าต่อไปว่า

“เรื่องการบังคับจิตใจกัน ใครๆ ก็คงไม่ชอบ

อีกอย่างอันนี้ไม่ใช่ระเบียบของสถาบันการเงินนะ แต่เป็นระเบียบของกองทุนที่นายก อบต. ร่างขึ้นมา เราก็รู้แหละ เหมือนบังคับชาวบ้านมากเกินไป แต่ถ้าไม่ทำอย่างนี้ รับรองว่าล้มไปตั้งแต่แรกแล้ว

“ตอนนี้เรามีสมาชิกเกือบ 500 คน และเท่าที่สอบถามชาวบ้านเริ่มแรกก็คงรู้สึกเหมือนโดนบังคับ แต่ไปๆ มาๆ พอเห็นเพื่อนบ้านได้รับสวัสดิการต่างๆ ชาวบ้านโดยรวมก็เริ่มพึงพอใจว่าตนเองได้มีส่วนในการช่วยเหลือคนในชุมชน”

ผมถามต่อไปว่า ถ้าไม่นับตามระเบียบราชการแล้ว จำนวนสมาชิกมีความสำคัญมากน้อยเพียงไร

“ถ้าครบ 1 ปีแล้ว กองทุนมีสมาชิกไม่ถึง 100 คน ก็จะไม่ได้รับการสนับสนุนเงินอีก 2 ขา คือจากรัฐบาล และจาก อบต. ซึ่งถ้าเป็นอย่างนั้นกองทุนก็จะอยู่ไม่ได้ เพราะไม่มีงบประมาณเพียงพอ”

ฟังพ่อใหญ่จ่อยพูดจบค่อยมีความรู้สึกดีขึ้นมาน้อย ที่แท้ก็ทำเพื่อส่วนรวมนี่เอง แต่แหม เรื่องบังคับ

สมัครสมาชิกกันอย่างนี้ใครฟังที่แรกก็คงไม่ค่อย
ชอบใจทั้งนั้น

เรื่องทำนองนี้ผมว่าหลาย ๆ ชุมชนสามารถ
เรียนรู้และอาจจะนำไปปรับใช้ได้ เพื่อให้กองทุน
สวัสดิการมีความเข้มแข็ง ส่วนจะมีวิธีการ

จูงใจอย่างไรมัน ผู้บริหาร
ของแต่ละท้องถิ่นคงต้อง
ค้นหาหนทางที่เหมาะสม
ของตนเองต่อไป

พ่อห่างตามกำลัง ประกาศนียบัตรแดงถ้วน

เมื่อการเข้าร่วม

สมาชิก ของกองทุน
สวัสดิการชุมชน มีทั้งคนที่เต็มใจและไม่เต็มใจที่ถูก
กำหนดให้ต้องจ่ายค่าสมาชิกรายปี จึงมีทั้งคนที่จ่ายรวด
เดียวหมดและแบบผ่อนชำระ บางคนอาจแย้งว่าเงินค่า
สมาชิกรึละ 365 บาท ก็ไม่ได้มากมายอะไร ทำไมแค่นี้
จะจ่ายไม่ได้

โดยส่วนตัวผมเองคิดว่า ในเมื่อการเข้าร่วมกองทุน
มีเงื่อนไขที่ถูกบังคับไว้แล้ว การเปิดให้มีทางเลือกในการ

ผ่อนจ่ายค่าสมัครเช่นนี้ก็น่าจะดีเหมือนกัน อย่างน้อยคนจะได้ไม่รู้สึกว่าจะต้องเป็นภาระมากเกินไป

ส่วนเรื่องที่ว่าจะได้รับสวัสดิการเท่ากันหรือไม่ หรือใครจะได้เปรียบเสียเปรียบอย่างไรนั้นก็คงต้องปล่อยให้มันเป็นหน้าที่ของพ่อใหญ่จ้อย ผู้จัดการชุมชนเป็นคนเล่าให้ฟัง

“สำหรับระบบผ่อนจ่ายเรามีทั้ง 3 เดือน 6 เดือน หรือขึ้นอยู่กับความพร้อมของสมาชิก ซึ่งการคุ้มครองก็จะไม่เหมือนกัน แต่ระบบจะมีเงื่อนไขต่างกัน เช่น จ่าย 3 เดือน 4 เดือน แต่ไม่ถึง 6 เดือน สมาชิกก็จะยังไม่ได้รับการคุ้มครองเต็มที่ โดยจะได้เป็นบางส่วนตามที่เราดตกลงกันไว้ ส่วนคนที่จ่ายครบรายปีเราก็มีข้อแม้หนึ่งว่าต้องรอให้ครบกำหนด 3 เดือนก่อนจึงจะได้รับการคุ้มครอง”

ผมได้แต่พยักหน้าหงึก ๆ ตามแก คงเป็นเรื่องธรรมดาตามกติกาการอยู่ร่วมกัน ในเมื่อเราผ่อนเขาสวัสดิการที่ได้ก็ต้องมีเงื่อนไขอยู่บ้าง แต่หากพิจารณากันยาว ๆ แล้ว ไม่ว่าจะเต็มใจหรือถูกบังคับให้สมัคร ผู้ที่ได้รับประโยชน์เต็ม ๆ จริง ๆ ก็คือพี่น้องสมาชิกในชุมชนนั่นเอง ซึ่งจะได้รับสวัสดิการไว้ดูแลตัวเองยามเจ็บป่วย

ด้านปัญหาอื่น ๆ เท่าที่ได้ฟังมา ปัญหาที่สำคัญที่สุดขณะนี้คือ สมาชิกที่อยู่ในกองทุนยุคแรกที่ปัจจุบันมีเพิ่มเข้ามาเพียง 10 กว่าคน แต่ยังมีเหลืออีก 30 กว่าคนที่

ยังไม่มาเข้าร่วม เพราะเขาถือว่าจ่ายเงินค่าสมาชิกไปแล้ว
เรื่องนี้พ่อใหญ่ของเราก็ปวดหัวไม่น้อยอยู่เหมือนกัน

“ผมก็ไม่รู้จะจัดการอย่างไรเหมือนกันกับคนที่
เหลือ จะลดยแพเขาก็ไม่ได้ จะรับโอนมาโดยตรงเลยก็
ไม่ได้เพราะผิดระเบียบ ยิ่งไปดูสมุดรายชื่อพวกนี้จ่ายเงิน
สมทบมาตั้งแต่ปี 2553 เท่านั้น ซึ่งจะว่าไปจริงๆ แล้ว
มันก็ขาดสิทธิ์ไปแล้ว ตอนนั้นก็ได้แต่รอว่านายก อบต. จะ
เอาอย่างไร

“ส่วนปัญหาอื่นๆ เท่าที่ดำเนินกิจการกองทุน
สวัสดิการมาปีเศษๆ ก็ยังไม่มีอะไรหนักอกหนักใจนัก
จะมีอีกอย่างก็ตรงที่รัฐอยากให้เก็บค่าสมาชิกเป็นรายวัน
ผมตอบเจ้าหน้าที่กลับไปว่า วิถีชุมชนไม่เหมือนที่ท่านว่า
หรอก ชาวบ้านเขาไม่ยอมเสียเวลามาจ่ายเงินสวัสดิการ
รายวันหรอก เพราะแต่ละวันก็ต้องออกไปทำไร่ทำนา
ทำมาหากินมากกว่า”

นับว่าเป็นอีกหนึ่งเสียงสะท้อนที่ภาครัฐควรเก็บไป
ศึกษาก่อนที่จะทำโครงการอะไร

ออกมา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
โครงการที่จะไปกระทบ
กับวิถีชีวิตของชาวบ้าน

เดี๋ยวจะหาว่าหลอ
ไม่เตือนกัน

ร้านศิษ
กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและริฐาน

05 เปิดหูเปิดตา สุดบรรจจากาศชนบท

ใกล้บ้ายคล้อยแล้ว ทั้งผมทั้งพ่อใหญ่จ้อยนั่งคุยกัน
ถูกคอกันจนลืมเวลา มาตราว่าพูดจาภาษาคนชอบงาน
พัฒนาชุมชนเหมือนกัน ตัวผมเองก็มัวมันไปกับเรื่องเล่า
ของแกที่มีเกร็ดเล็กเกร็ดน้อยเสริมเสมอ

ที่ติดใจที่สุดคือ เรื่องที่แกเล่าว่าตำบลศรีฐานที่จริง
แล้วมีลักษณะเป็นสังคมผสมผสาน จะเป็นสังคมเมือง
ไปเลยก็ไม่ใช่ จะเป็นสังคมการเกษตรไปทั้งหมดก็ไม่เชิง
ยิ่งพอได้ฟังดังนั้นยิ่งรู้สึกครั่นเนื้อครั่นตัวอยากออกไปเติม
ชมตัวเมืองดูว่าจะจริงดังที่พ่อใหญ่ว่าไว้หรือเปล่า

ขณะกำลังกระสันจะออกไปสำรวจพื้นที่ ผมถูก
เบรกดด้วยเสียงโทรศัพท์จากบ้านี่มจนต้องชะงัก ก็ แหม
ผมคุยเรื่องหนัก ๆ มาตลอดช่วงเช้าแล้ว จะขอแวบไปเปิดหู
เปิดตาชมบรรยากาศในชุมชนบ้างไม่ได้หรือไร

หากบ้านี่มของผมก็ไม่ได้ใจร้ายจนเกินไป รวากับ
คาดเดาได้ว่าช่วงเช้าเราเจอมาหนักแล้ว แผลงเรียนรู้อะไร
ต่อไปจึงเป็นเรื่องเกษตรอินทรีย์และปุ๋ยชีวภาพ คุยกับ
แบบเบา ๆ สบาย ๆ ได้บรรยากาศชนบท เข้ากับวิถีชีวิต
เกษตรกรของคนที่นี่ อีกอย่างบ้านี่มแหมว่าจะได้ถือโอกาส

นั่งรถเที่ยวไปด้วยในตัว
 เข้าทางแบบนี้ก็เสร็จโกสักรับ

เสน่ห์กลิ่นอบางบ้านทุ่ง

เดินเตร็ดเตร่อยู่หน้า อบต. ลักพักใหญ่ บ้านิม
 พายชายหนุ่มรูปร่างปานกลางคนหนึ่งมาแนะนำ ชื่อ
พีบุญธรรม

“ป่าติตงานอบรมเยาวชนที่ อบต. นะ เดี่ยวหลาน
 ไปกับพีบุญธรรมแล้วกัน”

ไปกับใครนี่ผมไม่หวั่นหรอกรับ แต่ฟ้าฝนที่กำลัง
 ต้มเค่าอยู่นี้ลึจะไม่เป็นใจกับยานพาหนะของเราว่าจะไป
 รอดไหม

บนอานมอเตอร์ไซค์คันเก่งของพีบุญธรรม เรา 2
 คนแล่นผ่านใจกลางตำบลบริเวณบ้านศรีฐาน จากที่ผม
 สังเกตน่าจะเป็นบริเวณนี้แหละที่เขาว่ากันว่าเป็นชุมชน
 เมือง เพราะรายล้อมไปด้วยสถานประกอบการผลิต
 หมอนขิด ส่วนบ้านเรือนก็ตั้งเรียงรายติดๆ กัน มีถนนตัด
 เป็นซอยเล็กซอยน้อย

ผู้คนที่อยู่ในชุมชนแห่งนี้จะว่าไปแล้วก็มีเพียงไม่กี่
 นามสกุล เพราะคนทั้งชุมชนต่างเป็นญาติพี่น้องกันหมด
 ส่วนคนที่มาจากที่อื่นส่วนใหญ่จะเป็นแรงงานต่างถิ่นที่

เข้ามารับจ้างในอุตสาหกรรมหมอนขิด

บั้งรถมอเตอร์ไซค์ต่อไปพักหนึ่ง ห่างจาก อบต. ไปประมาณ 3-4 กิโลเมตร ทิวทัศน์สองข้างทางเริ่มแปรเปลี่ยนไป จากที่มีแต่บ้านเรือนก็กลับกลายเป็นพื้นที่ เรือกสวนไร่นา

พี่บุญทำเล่าให้ฟังว่า แต่เดิมคนศรีฐานจะปลูก เฉพาะข้าวเจ้าเท่านั้น มีทั้งที่ปลูกขายและปลูกไว้กินเอง จนมาช่วงหลังจึงเริ่มมีการปลูกพืชพวกยางพารา ปาล์ม น้ำมัน หรือพืชผลอะไรต่างๆ ตามความต้องการของ ตลาด

ในที่สุดเรามาถึงแหล่งเรียนรู้ ‘กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ และปุ๋ยชีวภาพบ้านศรีฐาน’ ก่อนเวลานัดหมายนิดหน่อย ผมจึงถือโอกาสออกไปต่อม ๆ มอง ๆ บริเวณโดยรอบ เบื้องหน้าพบอาคารที่ทำการ ภายในเต็มไปด้วยวัตถุดิบ ที่ใช้ในการผลิตปุ๋ยชีวภาพ ถัดไปเป็นแปลงเรียนรู้ที่ไว้ สำหรับให้คนที่มาดูงานได้ทดลองในพื้นที่จริง

คนเมืองอย่างเรา ๆ หากลองได้ยลเสน่ห์บ้านทุ่งละก็ เป็นหลงใหลกันเกือบทุกคน ไม่อย่างนั้นทุกวันนี้หยุดยาว จะมีปรากฏการณ์คนกรุงอพยพออกจากเมืองอย่างที่เราเห็น กันมาตลอดแทบทุกเทศกาลหรือ

ขณะกำลังโดนเสน่ห์ของบ้านทุ่งเล่นงาน หยตน้ำ จากฟ้าและเสียงของพ่อเฒ่าท่านหนึ่งก็ปลุกผมขึ้นจาก

ภวังค์

พ่อใหญ่สุทัศน์ วันเที่ยง เจ้าของเสียงดังกล่าว
เดินมาทักทายด้วยใบหน้ายิ้มแย้ม เป็นผู้ใหญ่หน้าตาใจดี
แววตาบ่งบอกความเป็นกันเอง จมูกเป็นสันต่างจากคน
ภาคอีสานทั่วๆ ไป

“หัวหน้าเขาอยากูรู้เรื่องเกี่ยวกับกลุ่มเกษตรอินทรีย์
นะพ่อใหญ่ ช่วยเล่าให้เขาฟังหน่อย”

ส่วนผมรีบแย้งปีบุญธรรมทันที “พี่ๆ ผมเป็นแค
นักเขียน ไม่ได้เป็นเจ้าของที่มาตรวจงานอะไร ไปบอก
พ่อใหญ่แกอย่างนั้นเดียวแกก็เข้าใจผิดกันพอดี”

ทำความเข้าใจกันพักหนึ่งจึงทราบว่า ที่แท้คนทาง
ภาคอีสานเวลาใครไปดูงานเขาจะเรียกแบบให้เกียรติ
กันว่าหัวหน้าหมด ไม่ว่าจะป็นเจ้าหน้าที่จากรัฐหรือ
สื่อมวลชนต่างๆ

อืม...เคยแต่ได้ยินมา พอได้เจอกับตัวเองนี่ก็แปลก
ไปอีกอย่างเหมือนกัน

ความเสื่อมทราวมของเกษตรเชิงเดี่ยว

“ชีวิตมันเป็นเรื่องง่าย ๆ แต่เราทำให้มันยากเอง”
โจน จันโต เคยกล่าวไว้เช่นนั้น

พูดถึงโจน จันโต ในแวดวงคนทำงานด้านการพัฒนาแทบจะไม่มีใครไม่รู้จัก ไม่ว่าจะเรื่องการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง การทำเกษตรอินทรีย์ หรือแม้กระทั่งการสร้างบ้านดิน จนมีอีกฉายาว่า ‘โจน บ้านดิน’

เขามามีส่วนเกี่ยวข้องกับอะไรกับเรื่องราวของเรา?

จะไม่เกี่ยวได้อย่างไรล่ะครับ ก็พี่โจนคนนี่แหละ ที่กลับมาชักชวนคนในบ้านเกิดให้หันกลับมาทำเกษตรอินทรีย์ตามแบบที่ครั้งหนึ่งบรรพบุรุษเคยทำต่อ ๆ กันมา

“เดิมทีคนที่นี่ก็ทำการเกษตรแบบเชิงเดี่ยว เน้นการใช้ปุ๋ยใช้ยา จนเมื่อ 10 กว่าปีที่แล้ว คุณโจนก็มาคุยกับพวกเราว่า ตอนนี้ผู้คนส่วนใหญ่มีปัญหาสุขภาพกันมากเพราะว่าได้รับสารพิษสารเคมีกันเยอะ ถ้าเราไม่รู้จักรักษาป้องกันหรือปฏิบัติตัวใหม่เราก็จะตายก่อนวัยอันควร ประกอบกับคนในชุมชนเองก็เริ่มสังเกตเห็นพิษภัยที่เกิดจาก

สารเคมีอยู่แล้วด้วย เราจึงรวมกลุ่มกันเพื่อลดการใช้สารเคมี” พ่อใหญ่สุทัศน์เล่าที่จุดเริ่มต้นแรกของกลุ่มให้ฟัง แต่ถึงแม้จะมีคนมีชื่อเสียงเข้ามาร่วมด้วย เชื่อหรือไม่ว่า ในระยะแรกราวปี 2538 กลับมีสมาชิกเพียง 15 คนเท่านั้น

เหมือนเรื่องเก่ามาเล่าใหม่ จะก็พื้นที่ต่อกี่พื้นที่ พอมีการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ขึ้นมาจะต้องมีคนหาว่าบ้า หาว่าเพี้ยน จนไม่ค่อยมีใครกล้าเข้ามาร่วมด้วย อย่างว่าละครับ สังคมไทยถูกล้างสมองให้ทำการเกษตรที่ต้องใช้สารเคมีเยอะๆ มานาน พอจะเปลี่ยนแปลงอะไรก็ไม่สามารถทำได้ขุบขุบดั่งใจ

เริ่มจากว่างไปจาก พลิกเคมีสู่อินทรีย์

ทอดสายตาออกไปยังไร่นา ละอองน้ำจับบนใบข้าว เสียงกบ เสียงเขียดแข่งกันร้องอ้ออึง เชื่อแล้วว่าธรรมชาติ นั้นฟื้นคืนชีพได้จริงๆ

หันกลับไปหาพ่อใหญ่สุทัศน์ ถามตรงๆ ว่า การจะเปลี่ยนจากเกษตรเคมีกลับมาเป็นเกษตรอินทรีย์ยาก ไหม และมีต้นทุนอะไรที่เราต้องใช้บ้าง

“เราเน้นที่ไม่เพิ่มภาระให้สมาชิก เริ่มจากกิจกรรมง่ายๆ ก่อน แทนที่จะเผาซึ่งข้าวก็เปลี่ยนเป็นไถกลบแทน

หรือไม่ก็การใช้หน้าสี่ม้วนไม้ไล่ศัตรูพืชแทนสารเคมี

“จนปี 2542 กลุ่มเราเริ่มคิดว่าแค่นี้มันยังไม่พอ ที่สำคัญคือขาดองค์ความรู้ จึงได้ขยับขยายไปสมัครกับเครือข่ายชมรมรักธรรมชาตินาโปลี อำเภอกุศชุม ของ **คุณพ่อมั่น บุญสูง และคุณพ่อวิจิตร** ที่นั่นเราได้เรียนรู้เรื่องการจัดการแปลงนาและกฎระเบียบสำหรับการทำการเกษตรอินทรีย์”

คนไม่เคยทำเกษตรอย่างผมฟังดูก็เหมือนจะง่าย หากในความเรียบง่ายดังกล่าวนั้นมีระเบียบที่เคร่งครัดอยู่พอสมควร ทั้งเรื่องการทำแนวกันชนกันรอบแปลงนา การห้ามมีและห้ามครอบครองสารเคมี หรือแม้แต่การกินไม่ให้น้ำจากแปลงนาอื่นที่ไม่ใช่แปลงเกษตรอินทรีย์ไหลผ่าน

นี่ถ้าไม่ตั้งใจจริงผมว่ากลุ่มนี้ล้มไปนานแล้ว

เปลื้องความเชื่อชาวนา แก่ปัญหาที่ต้นเหตุ

ยังครับ ยังไม่จบ ใช่ว่าสมาชิกทั้ง 15 คนนี้จะมีความอดทนเท่าเทียมกันหมด คนที่ทำแล้วไม่ได้ผลแล้วกลับไปใช้สารเคมีก็มี

เรื่องอย่างนี้โทษเขาไม่ได้นะครับ คนทำมาหากินปลูกข้าวแล้วได้ไม่เท่าเดิม เสียผลประโยชน์เขาก็ไม่ยอม

ทำ ก็ขนาดตัวพ่อใหญ่ของเราเองแรก ๆ ก็ยังไม่ค่อยแน่ใจ
ในผลลัพธ์เหมือนกัน ไม่เชื่อลองฟังแกดู

“แรก ๆ ก็กลัวเหมือนกันว่าจะไม่ได้ผล เพราะตัวเอง
ก็โตมาในยุคที่การทำนาใช้สารเคมีต่าง ๆ แล้ว ตอนที่ทำก็
ไม่ได้ทำทั้งแปลงในที่เดียว แต่ทดลองทำส่วนหนึ่งก่อน

“ผมพบว่าช่วงระยะปรับเปลี่ยนใน 1-2 ปีแรก ถ้า
ใครทำใจไม่ได้หรือไม่มีจิตวิญญาณ เขาก็จะกลับไปอยู่ใน
วังวนการใช้สารเคมี แต่พอเราทำไปสัก 3 ปี พอดินมัน
เริ่มปรับตัวได้มันก็จะดีขึ้น”

ของอย่างนี้อยู่ที่ใจอย่างเดียวจริงๆ แต่ผมเชื่อว่า
คุณค่าในระยะยาวเมื่อเทียบกับสุขภาพดี ๆ ที่เราได้กลับ
คืนมา

ยิ่งพ่อใหญ่สุทัศน์เล่าเรื่องภัยร้ายจากสารเคมีที่
เกิดขึ้นกับคนในครอบครัวแกด้วยแล้ว ยิ่งรู้สึกว่าการทำ
เกษตรอินทรีย์นั้นน่าจะเป็นตัวเลือกที่ดีที่สุดในยุคนี้ที่โลก
เต็มไปด้วยสารพิษรอบกาย

“ที่ผ่านมาเวลาพูดเรื่องภัยจากสารพิษจะไม่ค่อย
มีใครฟัง ขนาดที่บ้านผมเองยังไม่ค่อยฟังกันเท่าไร
จนวันหนึ่งหลานชายออกไปทำนา พอตีวันนั้นเขาไม่ได้
ใส่รองเท้านูทออกไป ระหว่างกำลังไถนาอยู่นั้นเขามี
อาการชา เดินไม่ออก ยกขาไม่ขึ้น ต้องรีบนำตัวไปส่ง
โรงพยาบาล หมอก็บอกมาว่าสาเหตุเกิดจากได้รับสาร

เคมีมากเกินไป”

นอกจากเหตุการณ์ที่เกิดกับหลานชายแกแล้ว พ่อใหญ่สุทัศน์ยังเล่าอีกว่า ในชุมชนมีคนทีคาดว่าตาย จากพิษภัยของสารเคมีเฉลี่ยแล้วเดือนละ 4-5 คน ซึ่ง ถ้าเป็นจริงตามที่แกสันนิษฐาน ตัวเลขนี้ถือว่าไม่น้อย เลยทีเดียว

แต่เชื่อไหมว่า แม้จะเกิดเรื่องแบบนี้แล้วชาวบ้าน ก็ยังไม่ยอมหันมาทำเกษตรอินทรีย์กันเลย ผมหยิบสมุด จดรายชื่อสมาชิกขึ้นมาดูจากปี 2538 ที่มีสมาชิก 15 คน จนถึงปี 2555 มีสมาชิกเพิ่มขึ้นเป็น 30 กว่าคนเท่านั้น

พ่อใหญ่สุทัศน์เล่าว่า ชาวบ้านยังฝักใฝ่กับการใช้ สารเคมีอยู่ แต่อย่างน้อยก็ยั้งดีที่เริ่มมีบางส่วนมาเรียนรู้ กับกลุ่มของแก แล้วนำวิธีการกลับไปใช้ในนาของตนเอง เช่น การใช้ปุ๋ยหมักชีวภาพ การใช้สมุนไพรไล่แมลง

ส่วนตัวผมเองคิดว่า ถึงชาวบ้านจะไม่เข้าร่วม แต่ มาเรียนรู้ก็ยั้งดี อย่างน้อยคนทำดีก็ไม่เสียกำลังใจที่จะ ทำต่อไป

ดินธรรมชาตีสีเขียว ดินชีวิตปลอดภัย

“นับจากวันแรกเมื่อ 17 ปีที่แล้ว จนถึงวันนี้มีอะไร เปลี่ยนแปลงไปบ้างครับ” ผมถาม

นั่งครุ่นคิดอยู่ครู่หนึ่ง พ่อใหญ่สุทัศน์เดินนำหน้าลง
ทุ่งอย่างไม่ได้ตั้งใจ

ผมเองก็อารมณ์ตกใจเดินตามลงไปโดยไม่ทันได้
เตรียมตัว ถึงร่องเท้าจะเปียกเปื้อน หากหัวใจของผมได้
รับความชุ่มชื้นกลับมา บรรดาภบ เขียด เจ้าของเส้นเสียด
ที่ตั้งแวงว่ามาตลอดเวลานั้นต่างพากันมาอวดโฉมอย่างไม่
เกรงกลัวว่าจะกลายเป็นอาหารอันโอชะของชายต่างถิ่น

ทั้งพวกผักหญ้าตามธรรมชาติที่พากันมายืนสลอน
ต้อนรับกันไม่ขาดสาย เพียงเท่านั้นใจที่ว่างเปล่าก็ได้รับ
การเติมเต็มแล้ว

หลังขึ้นมาจากแปลงนาพร้อมสภาพที่เหมือน
ลูกหมาตักน้ำก็มีปาน พ่อใหญ่สุทัศน์กลับหัวเราะร่วน
แกว่าถ้าไม่พาลงไปดูด้วยตาตัวเองเดี๋ยวจะหาว่าแกโกหก

แต่แหม บอกล่วงหน้าหน่อยก็ดีนะครับว่าลงไป
แล้วดินมันลึกแค่ไหน ดีที่ว่าเราเองก็ลูกชาวกรุงเก่า เรื่อง
ลุยสวนลุยนาบี่ย่นอยู่แล้ว

ก้มลงมองดูนาฬิกา พานคิดไปว่าרבบเวลาพ่อใหญ่
มาพอสมควรแล้ว ขณะกำลังจะกล่าวรำลา พ่อใหญ่ก็เชื้อ
เชิญไปดูร้านค้าที่จัดจำหน่ายข้าวอินทรีย์ของกลุ่มแก

หันไปมองพี่บุญธรรม แกพยักหน้าเป็นสัญญาณ
ตอบรับ

มอเตอร์ไซค์ 2 คัน กับคน 3 คน ท่ามกลางความ

เขียวสดชื่นของไร่นา กลิ่นฝน กลิ่นไอนดิน ลอยเตะจมูก ตลอดเวลา หากเพียงไม่นานความสดชื่นค่อย ๆ จางหายไป พร้อมกับกลิ่นของความเป็นเมืองที่เข้ามาแทนที่

ที่ร้าน ‘ดิน’ ร้านค้าของกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติ ศรีฐาน พ่อใหญ่สุทัศน์หีบผลิตภัณฑ์ข้าวกล้องที่ได้รับ การบรรจุพร้อมขายแล้วเอามาอวดให้ดู แถมบรรยายสรรพคุณให้ฟังว่า

“คนที่กินข้าวกล้องอินทรีย์ของเรา ร้อยทั้งร้อย ติดใจต้องกลับมาซื้อใหม่ เขาว่ากันว่าข้าวของเรามีรสหอมหวานกว่าที่อื่น หุงแล้วนุ่ม ไม่แข็งกระด้างเหมือนที่อื่น”

ผมปล่อยให้โฆษณาผลิตภัณฑ์ของชุมชนเสียหน่อย เรื่องนี้เรารู้อยู่แล้วว่าใคร ๆ ก็อยากอวดของดีของชุมชนตัวเอง ส่วนตัวก็คิดว่าเรื่องนี้ก็เป็นเรื่องดีนะครับ ทำดีแล้ว ได้ผลผลิตดี ๆ เราก็ต้องสำแดงผลให้ผู้คนที่ได้รับรู้ เพื่อคน จะอยากมาร่วมกันทำเกษตรอินทรีย์มากขึ้น

สุดท้ายพ่อใหญ่สุทัศน์ฝากแนวคิดถึงคนที่อยากทำ เกษตรอินทรีย์แต่ยังไม่กล้าไว้ว่า

“ผมมองว่าเกษตรอินทรีย์นี่อนาคตมันไกล ในเมือง ไทยยังไม่ค่อยมีใครทำเท่าไร ถ้าใครทำแล้วจะเหมือน สร้างมูลค่าเพิ่มให้ตนเอง ทำแล้วไม่ต้องกลัวว่าจะจน จะอด จะมีก็แต่ช่วงปรับตัวเท่านั้นที่ต้องทนหน่อย ถ้าผ่าน ช่วงนั้นได้รับรองว่ายาว”

๐๖ สุนทรภรณ์หมอนจิ๊ด อีกหนึ่งแนวคิดเพื่อสังคม

ลมฝนมาเป็นระยะๆ ใจผมเองก็หิวเป็นระยะๆ ด้วย เช่นกัน จะไม่หิวได้อย่างไรล่ะครับ งานการยังไม่ทันเสร็จ พระพิรุณท่านก็มอบพรมาเป็นระยะๆ หากใจจริงอยากจะทำกลับไปอาบน้ำเปลี่ยนชุดอย่างที่สุด คิดดูนะครับ เดินลงมาด้วยกางเกงยีนส์ขาวยาว รองเท้าผ้าใบ สภาพจะเป็นอย่างไร

ทำใจได้ครับ หน้าที่มาก่อนสิ่งอื่นเสมอ

พูดถึงตำบลศรีฐาน จริงๆ แล้วสิ่งที่ทำให้ที่นี่มี

ชื่อเสียงมากที่สุด หลายๆ ท่านก็อาจจะทราบ หรือหาก
ใครยังไม่ทราบจะบอกให้ก็ได้ว่า บรรดาหมอนชนิดที่ท่าน
เห็นๆ กันอยู่ตามท้องตลาดหรือตามสถานที่ต่างๆ นั้น
กว่า 50 เปอร์เซ็นต์เป็นผลิตภัณฑ์ที่มาจากศรีฐานนี้เอง
‘พูดถึงโจโจ โจอ๊กก็มา’

‘พูดถึงหมอนชนิด ก็ได้ไปดูหมอนชนิดทันที’

พี่บุญธรรม ชี้ไปยังฝั่งตรงข้ามของร้าน ‘ดิน’ แถม
ยิ้มเป็นเลศนัย พอเห็นป้ายจุดท่องเที่ยวเชิงเกษตรการทำ
หมอนชนิดเท่านั้นละ ผมยิ้มรับทันที

‘ที่นี่เป็นที่สุดท้ายของวันนี้ใช่มีพี่ ดีเลยครับจะ
ได้รับกลับไปอาบน้ำเปลี่ยนชุด เดี่ยวเป็นหวัดขึ้นมาแล้ว
พรุ่งนี้จะทำงานไม่ไหว’

สองเท้าก้าวข้าม พร้อมกับแสงตะวันที่เริ่มคล้อยลงเรื่อยๆ สีโหมงเย็นกว่าๆ ผมกำลังยืนอยู่หน้าแหล่งเรียนรู้เรื่องการทำหมอนชิต หากวันนี้มีเพียงสมาชิกมาทำกิจกรรมอยู่แค่คนเดียว ผมนี่ถึงกับหน้าเสียว เพราะกลัวจะมาเสียวเที่ยว

เดียวเดียวไม่นาน พี่บุญธรรมเดินพาพี่สาวนางหนึ่งมาทำความรู้จัก

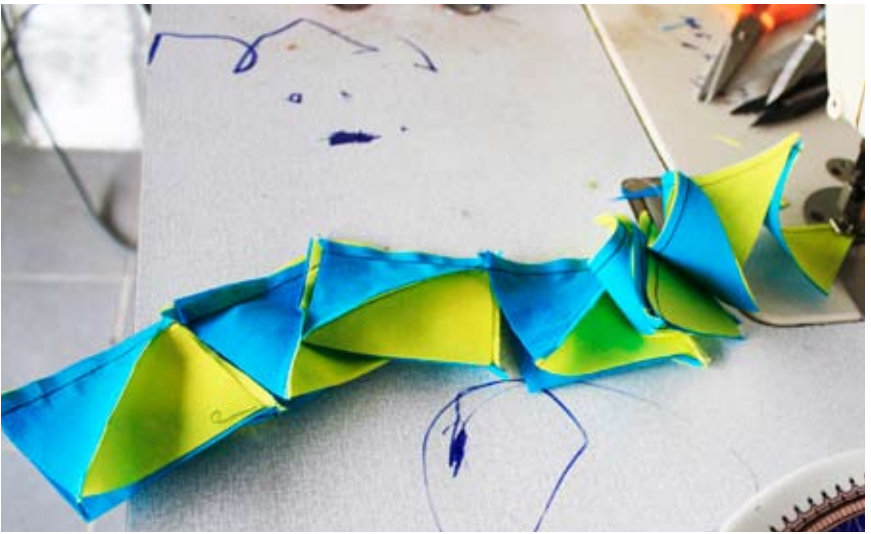
พี่ชูลีพร จันได ประธานกลุ่มสตรีสหกรณ์หมอนชิตศรีฐาน สละเวลามานั่งคุยกับเรา พร้อมรอยยิ้ม

'ผ้าชิต' ของสูงแห่งชนชาวอีสาน

ว่าแล้วไม่พูดพล่ามทำเพลง อย่างแรกเราคุยถึงที่มาของการทำหมอนชิตก่อนว่ามีประวัติที่มาอย่างไร แล้วทำไมถึงเรียกหมอนชิตนี้ว่าหมอนชิต

“แต่ก่อนชาวอีสานจะเป็นคนที่มีชีวิตเรียบง่ายผู้ชายปลูกข้าว หาผัก หาปลา ผู้หญิงอยู่บ้านเย็บปักถักร้อย ทอผ้าใช้เองในครัวเรือน มีทั้งทอผ้าพื้นสำหรับตัดเสื้อผ้าหรือทำที่นอน ทอผ้าขาวม้า ทอผ้าลายมัดหมี่ และทอผ้าลายชิต ซึ่งในสมัยโบราณผ้าชิตเป็นผ้าที่มีคุณค่าสูงใช้ห่อพระไตรปิฎก คนสมัยก่อนจึงคิดว่ามีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้ทำหมอนซึ่งเป็นของสูงเช่นกัน”

ผมพยักหน้าหงึก ๆ ตามคำบอกเล่าของพี่ชูลีพร จะว่าไปก็น่าจะจริงตามที่แกเล่า เพราะครั้งหนึ่งเคยต้องทำรายงานเรื่องเกี่ยวกับผ้าพื้นบ้านในประเทศไทย จึงพอมีความรู้อยู่บ้างว่าผ้าชนิดเป็นผ้าที่คนอีสานถือว่าเป็นของสูงที่มีค่ามากกว่าผ้าชนิดอื่น

ส่วนรายละเอียดความเป็นมาแบบวิชาการสักหน่อย ก็จะขอเล่าเสริมย่อ ๆ ว่า

อันผ้าชนิดนั้นถือเป็นผ้าที่นิยมทอในกลุ่มชนเชื้อสายไทลาว ซึ่งอาศัยตามแถบสองฝั่งลุ่มแม่น้ำโขง แล้วก็มีบางส่วนของภาคเหนือและภาคกลางของประเทศไทย ลายที่มักทอกันก็จะเป็นจำพวกคชสีห์องค์น้อย ลายดอกแก้ว หรือลายช้างทรงเครื่อง เป็นต้น

การทอนั้นก็มักจะทอในเทศกาลพิเศษ เช่น งานทางศาสนา หรืองานมงคล โดยเฉพาะในงานแต่งงาน

จะนำไปทำหมอนชนิดเพื่อใช้เป็นของกำนัลรับไหว้ รองลงมาจะใช้ทำผ้าคลุมไหล่และผ้าโพกผม ในสมัยก่อนนับถือกันว่าเป็นของดีของสูง จึงเก็บผ้าซิดไว้บนที่สูง เช่น บนโต๊ะ หัวนอน หรือผูกแขวนไว้บนเพดาน

จากความเชื่อ สู่ผลิตภัณฑ์ชุมชน

จากความเชื่อที่ว่าผ้าซิดเป็นของสูง กระทั่งต่อมาจึงกลายเป็นสินค้า OTOP ระดับ 3 ดาว ของตำบลศรีฐาน เรื่องราวเหล่านี้

ล้วนแล้วแต่มีที่มาที่ไปให้สืบสาว พี่ชูลิพรเล่าให้ฟังว่า

“เดิมทีที่ตำบลเราก็ไม่ได้คิดจะทำการค้าอะไร เราทำสืบทอดมาแต่บรรพบุรุษเพื่อใช้เองในครัวเรือน ต่อมาในระยะหลังพอคนเขาว่าหมอนชนิดของชุมชนเรามีคุณภาพดี จึงเริ่มมีการเข้ามาสั่งซื้อกันเป็นจำนวนมาก

“จนเมื่อ 10 กว่าปีที่แล้ว รัฐบาลมีนโยบายหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ขึ้นมา ทางจังหวัดเขาเห็นว่าที่บ้าน

ศรีฐานเรามีหมอนขิดซึ่งเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญของชุมชนอยู่แล้ว เขาจึงมาส่งเสริมให้เกิดการต่อยอด ทั้งการรวมกลุ่ม การตลาด และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ทำให้ชุมชนเรามีรายได้มากยิ่งขึ้น”

ส่วนตัวผมมองเรื่องสินค้า OTOP ในทิศทางบวก เนื่องจากคิดว่าเป็นอีกหนึ่งช่องทางที่จะเพิ่มรายได้ให้แก่ชุมชน ที่สำคัญยังเหมือนเป็นการลงทุนที่ไม่ต้องลงทุนอะไรเลย จากภูมิปัญญาชาวบ้านก็มีอยู่แล้ว จากทุนทางสังคมที่มีเครือข่ายกว้างขวาง และจากทรัพยากรในแต่ละชุมชนก็ไม่ขาดตกบกพร่อง ถ้าจะลงทุนก็คงลงทุนเรื่องแรงเพียงอย่างเดียว หรืออาจจะมีส่วนที่ต้องประชาสัมพันธ์ การตลาด หรืออะไรทำนองนั้น เรื่องนี้ก็ไม่น่าจะเหลือปากว่าแรงรัฐบาลเท่าไรนัก

กลับมาที่เรื่องของเรดอตดีกว่า ในอาคารที่ทำการกลุ่มสหกรณ์หมอนขิดจะแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ใช้ในการผลิต และส่วนที่จัดแสดงสินค้า

เดิน ๆ ดูสินค้าไป ปากก็ถามโน่นนี่ไป ใจก็นึกชมว่า คนที่นี่เขารู้จักทำมาหากินดีนะ แล้วก็ไม่ใช่แค่ที่นี่ทีเดียวที่ตั้งใจทำมาหากิน แต่จากการนั่งช้อนรถมอเตอรืไซค์ที่บุญธรรมผ่านมาตลอดเส้นทาง แทบจะทั้งบ้านศรีฐานก็เห็นมีแต่คนนั่งตัด นั่งเย็บ นั่งทำหมอนขิดกันทุกเพศทุกวัย

ประมาณด้วยสายตาแล้ว ชาวบ้านตำบลศรีฐาน

ไม่น่าจะต่ำกว่า 90 เปอร์เซ็นต์ ที่มีอาชีพผลิตหมอนชนิด
เพื่อจำหน่าย หรืออาจจะเรียกได้ว่าเป็นหมู่บ้านหมอนชนิด
เลยก็ว่าได้

ระดมทุนตั้งกลุ่มสหกรณ์

คุยกับพี่ชูลีพรจนลืมหาว ลืมความเปิกไปจน
สิ้นเชิง ก็ด้วยทั้งบุคลิก ลักษณะท่าทาง น้ำเสียง และ
วิธีการพูดคุยของแกช่างเป็นกันเองและมีเรื่องเล่ามาคุย
ได้ตลอดเวลา ยิ่งพอคุยมาถึงมูลเหตุแห่งการตั้งสหกรณ์
หมอนชนิดแห่งนี้ด้วยแล้ว ผมยิ่งพบความน่าสนใจใน
หลายๆ ประการที่อยากจะขอเล่าให้ฟัง

หนึ่ง รูปแบบเจ้าของกิจการการทำหมอนชนิดของ
ที่นี้มี 2 รูปแบบ

สอง การรวมกลุ่มของคนที่ไม่ใช่รวมเป็นกลุ่มใหญ่
เพียงกลุ่มเดียว หากมีหลายกลุ่มที่ต่างก็แข่งขันกันใน
ตลาด

แบบแรกเป็นแบบนายทุนเต็มตัว เน้นผลิตเพื่อ
ขายอย่างเดียว กลุ่มนี้มีรูปแบบการทำงานที่คล้ายกับ
โรงงานอุตสาหกรรม คือมีการแบ่งหน้าที่กันตามความ
ถนัดของแต่ละคนอย่างชัดเจน เช่น แพนกเย็บ แพนกยัด
นุ่น แร่งงานก็มีทั้งที่จ้างคนในชุมชนและคนจากภายนอก
ชุมชน กลุ่มนี้จะมีเฉพาะค่าจ้างให้อย่างเดียว ไม่มีการ

จัดสรรปันส่วนกำไรให้แก่แรงงาน

ส่วนรูปแบบที่ 2 อันเป็นรูปแบบของการรวมกลุ่ม
ในชุมชน

พี่ชูลีพรเล่าว่า “กลุ่มของเราเกิดจากการรวมตัวกัน
ของชาวบ้านที่ไม่มีทุนและไม่อยากเป็นแค่ลูกจ้างไป
ตลอด เราจึงเริ่มต้นโดยการระดมทุนของสมาชิก หุ้
ละ 100 บาท เสร็จแล้วตั้งกติกากการทำงาน เลือกคณะ
กรรมการ แบ่งบทบาทหน้าที่

“พี่ถือว่าที่มาทำตรงนี้ก็เพราะอยากเปิดโอกาสให้
เพื่อน ๆ ในชุมชนได้เป็นเจ้าของกิจการ และไม่ถูกเอารัด
เอาเปรียบ ตอนนี่กลุ่มของเราก็ถือว่าเข้มแข็งอยู่พอ
สมควร ส่วนเรื่องการตั้งกติกาส่วนแบ่งรายได้ของเราก็
ง่าย ๆ ถ้าใครทำก็จะได้ส่วนนั้นไป จะหักก็เพียงบางส่วน
เข้ากองกลางเพื่อปันผลและใช้บริหารงานเท่านั้น”

ที่พี่เขาเล่านั้นเป็นเพียงตัวอย่างเฉพาะกลุ่มที่พี่แ
เป็นประธานอยู่เท่านั้น แต่จริง ๆ แล้วอย่างที่บอกไปตอน
ต้นว่า ที่นี้มีการรวมกลุ่มอยู่จริง แต่ไม่ใช่การรวมกลุ่มใหญ่
ในระดับชุมชนนะครับ หากเป็นการรวมกลุ่มที่ียบย่อย
และแข่งขันกันเองอีกต่างหาก

กฎธรรมชาติแห่งการแข่งขัน

ที่แรกเห็นชื่อกลุ่มสตรีสหกรณ์หมอนชนิดศรีฐาน ผมเองก็นึกว่าเป็นกลุ่มที่รวบรวมคนทั้งชุมชนให้เป็นหนึ่งเดียวกัน หากที่แท้แล้วการรวมตัวในลักษณะนี้มีหลากหลายกลุ่มมาก ถ้าไม่นับกลุ่มของพี่ชูลีพรแล้วจะพบว่า มีอีกหลายกลุ่มที่สำคัญๆ เช่น กลุ่มพัฒนาสตรีศรีฐาน หมู่ 8 กลุ่มสตรีพัฒนาศรีฐาน หมู่ 3 กลุ่มสตรีพัฒนาศรีฐาน หมู่ 9 กลุ่มเกษตรกรศรีฐานพลังสามัคคี ฯลฯ

นี่ขนาดยังไม่นับกลุ่มย่อยๆ อีกมากมาย ฟังแล้วผมปวดหัวแทบเลย

ส่วนรูปแบบการดำเนินงานนั้นจะมีลักษณะคล้ายๆ กันคือ เริ่มทำจากบ้านใครบ้านมันเสร็จแล้วนำมารวมกันที่บ้านประธาน ซึ่งประธานกลุ่มก็จะมีหน้าที่จำหน่ายหรือเป็นฝ่ายการตลาดให้

ถามพี่ชูลีพรไปว่า กลุ่มเหล่านี้ต่างจากกลุ่มของพี่อย่างไรบ้าง พี่แกตอบขยับทันที

“กลุ่มอื่นสมาชิกเขาจะผลิตตามแบบที่กำหนดให้เท่านั้น แต่ของเราจะเปิดโอกาสให้สมาชิกได้มีโอกาสแสดงความคิดสร้างสรรค์ ใครที่คิดแบบใหม่ได้ เราก็ไม่ปิดโอกาส ส่วนเรื่องบริหารงานอื่นๆ ก็คล้ายๆ กัน”

หากถามผมเองกลับไม่ได้คิดว่าเรื่องการเปิดโอกาสให้คิดสร้างสรรค์หรือไม่เปิดโอกาสเป็นเรื่องใหญ่ หากสิ่ง

ที่อยากเสนอก็คือ การแข่งขันกันเองในชุมชนจะเหมือนเป็นการไปขีดขากันเองหรือไม่ เพราะแทนที่จะมีการสร้างอำนาจต่อรองกับผู้ซื้อจากชุมชนอื่นได้ แต่กลับต้องมาตัดราคากันเอง

หากทุกกลุ่มสามารถผนึกกำลังกันได้ อนาคตย่อมสดใสแน่นอน เพราะจากการค้นหาข้อมูลการส่งออกหมอนชนิดของตำบลศรีฐาน พบว่า ยอดรวมการส่งออกคิดเป็นมูลค่านับสิบล้านเลยทีเดียว

คิดดูนะครับ ถ้ารวมตัวกันต่อรองจะได้มากกว่านี้ขนาดไหน

07 *สูงได้ไม่เท่า สีเองกินเอง*

ยามอาทิตย์กำลังอัสดงเหมือนจิตรกรฝีมือเอก กำลังบรรจงวาดภาพบนผืนผ้าใบ จะมองไปทางไหนก็มีแต่ความสวยงาม สีแดงฉานของแสงตะวันตัดกับความเขียวขจีของเหล่าต้นข้าว

นกน้อยใหญ่ต่างพากันบินกลับรัง สวนทางกับดาวเดือนที่โผล่จากขอบฟ้าขึ้นมาต้อนรับหนุ่มจากแดนไกล

เสน่ห์อย่างหนึ่งของบ้านทุ่งที่คนกรุงอย่างเรา ๆ มักหลงใหลก็คือความเขียวสดของทุ่งนา ความสดชื่นของเหล่าแมงไม้ เสียงนก เสียงจิ้งหรีด รอยยิ้มของเหล่า

เกษตรกรที่ทยอยกลับจากไร่เนา

ที่จริงภาพเหล่านี้บางครั้งก็ไม่ได้สะท้อนสภาพความเป็นจริงของพื้นที่นั้นๆ บางครั้งได้รอยยิ้ม ชาวนาอาจจะกำลังคิดอยู่ก็ได้ว่า ทำไมปีนี้ข้าวราคาตกจังนะ ทำไมปีนี้น้ำแล้งจังนะ ทำไมปีนี้ปุ๋ยขึ้นราคาอีกแล้ว

ในความระทมทุกข์ของชาวนาเราก็ยังพบว่า พวกเขาเหล่านั้นต้องจำยอมเป็นผู้เสียสละต่อไป

ผมกลับมาถึงโฮมสเตย์หลังน้อย สังกัดบ้านี่มบริการ พร้อมด้วยสภาพมอมแมมสุดคณา หากความประทับใจจากทั้งเจ้าของบ้าน และเรือนที่พักกลับเรียกพลังคืนมาใหม่

กล่าวถึงโฮมสเตย์ของบ้านี่มแล้ว บรรยากาศนะหรือ ไม่ต้องพูดถึงครับ ใครที่หลงใหลได้ปลื้มกับที่พักสไตล์ชาวบ้านหรือแบบติดดินหน่อย มาที่นี่ได้เลยครับรับรองไม่ผิดหวัง

คืนนั้นในกระท่อมหลังเล็ก ไร่เงาร่างของเครื่องมือไฮเทค มีแต่แสงไฟรำไรๆ ผมนอนนับดาวเดือน แกล้มเสียงกบเขียดอย่างเปลิดเปล็นจำเริญใจ

วันรุ่งยามเช้าจะด้วยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ เจ้าไต้งนักเลงเจ้าถิ่นออกมาโก่งคอขันแต่เช้า ทั้งพระพิรุณคงกลัวว่าเราจะไม่ตื่น ช่วยเทข้ากระหน่ำลงมาในเช้าอันเหน็บหนาว

ผมสะดุ้งตื่นขึ้นมาด้วยอาการตื่นตกใจ แยกแล้วลิเวา
เข้านี้มีมันดักกับกลุ่มโรงสีข้าวชุมชน

เจ้าประคุณช่วยลูกข้างด้วย เหมือนคำขอสัมฤทธิ์ผล
หรือเจ้าที่เจ้าทางเข้าข้าง ไม่นานนักฝนฟ้าที่ตกไม่คิดชีวิต
ก็ซาสร้างไป เหลือแต่เพียงละอองน้ำที่ให้ความชุ่มฉ่ำ
เท่านั้น

วันนี้ก็เช่นเดียวกับวันวาน ด้วยความที่ต่างคนต่าง
มีภาระหน้าที่ ผมกับบ้านจึงแยกย้ายกันไปตามภารกิจ
ของตนเอง

ประชาคมโรงสี

ที่อาคารอเนกประสงค์ของหมู่บ้านเตาไผ หมู่ 7
ท่ามกลางวงล้อมของสมาชิก ‘กลุ่มโรงสีข้าวชุมชน’ ผมนึก
ในใจ เขาเข้าใจผิดอีกหรือเปล่าว่าเราเป็นนายใหญ่ นายโต
จากหน่วยราชการส่วนกลางมาตรวจงาน ชาวบ้านเลยมา
ต้อนรับกันเสียจนคับคั่งเชียว

เอาน่า ชาวบ้านคงมีไมตรีจิต ว่าแล้วผมก็เป็นฝ่าย
เปิดฉากจู่โจมยิงคำถามก่อน

“ช่วยเล่าให้ฟังหน่อยได้ไหมครับว่า กลุ่มโรงสีข้าว
ของที่นี่เป็นมาอย่างไร ชุมชนเราอยากทำเองหรือว่าทาง
รัฐเขาจัดมาให้”

อุดม ราชอาษา เลขานุการกลุ่ม ไขคำตอบเป็น
คนแรก

“ที่บ้านเตาไห เราไม่ปล่อยให้ใครเข้ามาทำอะไรมั่ว
ซั่ว ทุกเรื่องต้องผ่านชาวบ้าน ต้องมีการประชาคม อย่าง
โรงสีชุมชนนี่ก็เกิดจากการประชาคมความต้องการของ
คนในหมู่บ้าน

“เมื่อได้งบประมาณเราก็นัดชาวบ้านมาทำประชาคม
อีกครั้งว่าจะมีกฎกติกาอย่างไร ใครจะเป็นกรรมการ
กรรมการมีวาระกี่ปี เราคุยกันตั้งแต่แรกเพื่อให้หมด
ปัญหาไปเลย จะได้ไม่ต้องมีอะไรคั่งค้างใจกันอีก”

“ไม่ปล่อยให้ใครเข้ามาทำอะไรมั่วซั่ว” ฟังแล้วได้ใจ
ผมจริงๆ เรื่องนี้สำคัญมากนะครับ เพราะอดีตที่ผ่านมา
ภาคชนบทเราพัฒนาไปแบบพิกลพิการก็เพราะมาจาก
การที่คนจากส่วนกลางเข้าไปยึดยึดดั่งที่คนในพื้นที่ไม่
ต้องการ

ผลมันก็เลยเป็นอย่างที่เราเห็นๆ กันอยู่ ไม่ว่าจะ
เป็นเครื่องอัดเม็ดปุ๋ยขึ้นสนิมเอเย เครื่องสีข้าวฝุ่นชโละ
เอเย อาคารจัดแสดงสินค้า OTOP ที่รกร้างเอเย ล้วนแล้ว
แต่สร้างความสุขเสียให้แก่ชาติบ้านเมืองทั้งสิ้น

บริการฟรีทุกระดับประทับใจ

“เมื่อตกลงเงื่อนไขกฎระเบียบ สถานที่ตั้ง ส่วนแบ่งผลประโยชน์กันเรียบร้อยแล้ว เราก็ไปตั้งโรงสีอยู่บริเวณดอนปู่ตา เสร็จแล้วเราก็ประกาศให้ชาวบ้านได้รับรู้ว่าทุกคนสามารถนำข้าวมาสีได้ฟรี” **ผู้ใหญ่นุสนทร ทุ่มโอง** ประธานกลุ่มกล่าวเสริม

ผู้ใหญ่นุสนทรย้ำชัด ๆ บริการฟรีทุกระดับ ไม่ว่าจะ

ยากตีมีจนอย่างไร แต่คำถามมีอยู่ว่าเครื่องสีข้าวยอมต้องใช้ไฟฟ้าและค่าใช้จ่ายจิปาถะก็ยอมตามมา แต่เหตุใดในไม่มีการเรียกเก็บค่าบริการจากชาวบ้าน

ทั้งผู้ใหญ่สุนทร ทั้งพี่อุดม ช่วยกันอธิบายแนวทางการทำงานของกลุ่มว่า “เราบริการฟรีก็จริงอยู่ แต่สมาชิกก็ต้องกินต้องอยู่ ค่าน้ำ ค่าไฟก็ต้องเสีย ดังนั้นเมื่อสีข้าวเสร็จเราจะขอแบ่งปันผลพลอยได้ที่เกิดจากกระบวนการสีข้าว เช่น รำข้าว ปลายข้าว และแกลบบางส่วน เพื่อนำไปขายและหากำไรเข้ามาเป็นเงินปันผล”

“แล้วอย่างนี้ชาวบ้านเขาจะยอมหรือ” ผมรีบสวนกลับไปทันที

“เรื่องหลักการบริหารเราตกลงกันตั้งแต่ประชาคมแล้ว อีกอย่างชาวบ้านเขามีแต่ได้ ไม่มีเสีย ชาวบ้านเอาข้าวมาสีกับเรา เงินก็ไม่ต้องเสีย แถมเราก็ไปรับข้าวมาสีฟรีถึงที่ สีเสร็จแล้วทุก 3 เดือนยังได้ปันผลกระสอบละ 3 บาท ได้ทั้งขึ้นทั้งล่องแบบนี้มีที่ไหน น้องลองคิดดู”

“สีฟรีอย่างนี้ การันตีเรื่องคุณภาพได้ไหม” ผมถามต่อ

“มันก็มีบ้างในที่ประชุมสมาชิกเขาบอกว่า บางครั้งข้าวที่สีได้เมล็ดข้าวไม่สวย ตรงนี้ก็ไม่ได้หนึ่งเฉย เราพยายามปรับปรุงตลอด แต่ชาวบ้านก็ไม่ได้คัดตันอะไรมากนัก เพราะส่วนใหญ่จะสีไว้กินเอง”

บันผลสมาชิกโรงสี

จะว่าไปผลพลอยได้จากการสีข้าวนั้นเพียงพอถึงขนาดที่จะบันผลให้สมาชิกได้กระสอบละ 3 บาทเขียว หรือ นี่ยังไม่รวมค่าจ้างสมาชิกที่ผลิตกันมาทำหน้าที่สีข้าว อีกต่างหาก ตรงนี้ผมไม่ความจริงจัง จึงได้แต่รบกวนให้คนที่มาร่วมพูดคุยในเช้าวันนั้นช่วยกันอธิบายให้ฟัง

“โรงสีจะอยู่ได้หรือไม่ก็ตรงนี้ละ อย่างในชุมชนจริง ๆ แล้วมีโรงสีของเอกชนอีก 2 ที่ เขาก็สีฟรีเหมือนกัน เขาก็อยู่ได้เพราะขายผลพลอยได้จากการสีข้าวเหมือนกัน”

ว่าแล้วพี่อุดมก็พาไปดูโรงสีเพื่อให้เห็นภาพกันชัด ๆ

“ถึงแล้วน้อง”

โอ้ เรานี้ก็จะขับไปไหนไกล ออกมาแค่ไม่ถึงนาที่ ก็ถึงโรงสีข้าวชุมชนเสียแล้ว

มองด้วยตาเปล่าจากภายนอก ผมไม่รู้จักจริง ๆ ว่าที่นี่จะเป็นโรงสีข้าวชุมชนที่เรากำลังพูดถึงกันอยู่

กะเกณฑ์ด้วยสายตาแล้ว บริเวณทั้งหมดไม่น่าจะเกิน 30 ตารางวา ทั้งเครื่องสีข้าวก็มีขนาดเล็ก จึงสงสัยอยู่ว่าเครื่องขนาดเพียงเท่านี้จะสีข้าวของคนทั้งชุมชนได้ทันวันต่อวันจริงหรือ

“เรื่องนั้นเอาไว้ก่อน ที่พามาตั้งใจจะให้ดูว่า

ผลพลอยได้พวกนี้มีหน้าตาอย่างไร”

แต่แห่ม ที่จริงผมก็พอรู้ว่าอะไรมีหน้าตาอย่างไร แต่ที่สงสัยก็คือ ผลพลอยจากการสีข้าวเหล่านี้มันคุ้มกับ ค่าบริหารงานของกลุ่มจริงหรือ

“ถ้าอย่างนั้นเพื่ออธิบายให้ฟังเลยนะ อย่างรำข้าวนี้ กิโลกรัมละ 5 บาท ปลายข้าวกิโลกรัมละ 6 บาท ส่วน แกลบกระสอบละ 6 บาท เหลือแล้วหลังหักค่าใช้จ่าย ก็พออยู่ได้ คือเราไม่ได้ทำเป็นธุรกิจ แต่จะนึกถึงความ พอใจของชาวบ้านที่ได้รับบริการมากกว่า

ส่วนคนที่มาซื้อก็ไม่ใช่ใครอื่น แต่เป็นคนในชุมชน เราเอง เขาเอาไปเลี้ยงวัวบ้าง เลี้ยงหมูบ้าง บางช่วงก็มี คนจากข้างนอกมาซื้อ แต่โดยหลักการเราจะขายให้ คนในชุมชนก่อน” พิศุคมอธิบาย

ว่าไปแล้วคนศรีฐานบริหารโรงสีได้รัดกุมทีเดียว ไม่ต้องกลัวเงินกระเด็นออกนอกชุมชนโดยใช่เหตุเลย

ทำบัญชีแน่นหนา เพิ่มความโปร่งใส

ระหว่างที่เดินสำรวจรอบๆ อาคารโรงสีข้าว พอ ไปถึงด้านหลังซึ่งเป็นบริเวณส่วนที่ใช้กักเก็บแกลบจาก เครื่องสีข้าว นั้น ผมได้พบกับเพื่อนใหม่อย่างไม่คาดคิด

เจ้าจ๋อเนื้อใหญ่ นั่งปั้นจิมปั้นเจ้ออย่างไม่สนใจโยตี

มาตราว่าใช้ชีวิตเคยชินกับคนหนุ่มมากมาตั้งแต่เกิด

พวกพี่ ป้า น้า ลุง ที่มาด้วยกันเล่าให้ฟังว่า พวกนักท่องเที่ยวนานาชาติตอนปุดาน้อยลง ลิงพวกนี้จึงเข้ามาหากินในชุมชนมากขึ้น บ้างเข้าไปขโมยของชาวบ้านก็มี พวกที่ไม่ชุกชนมากก็มาหากินแถบ กินปลายข้าวเอาแถวๆ นี้

ขณะกำลังจะถ่ายภาพเพื่อนร่วมสายพันธุ์ สมาชิกคนหนึ่งดันสตาร์ทเครื่องสี่ขาวิ่งซะได้ เล่นเอาเพื่อนร่วมสายพันธุ์กระเจิงกันเป็นแถวๆ

เอาเถอะ มาถึงโรงสี่ขาแล้วก็ต้องเข้าไปดูการทำงานเครื่องสี่ขาเจ้าของเสียงฮึมๆ นี้เสียหน่อย

ขณะที่อยู่ภายในอาคารโรงสี่ขา ผมดันตาต๊อปไปเห็นสมุดบัญชีที่มีสภาพไม่สู้ดีนัก แม้ภายนอกจะดูเซอร์จะไปด้วยฝุ่น แต่เรื่องความโปร่งใสในการบริหารนั้น ผู้ใหญ่สุนทรการ์นต์ได้ตรวจสอบได้ โดยสมุดบัญชีรายรับรายจ่ายจะแบ่งออกเป็น 2 ชุด เก็บไว้ที่คณะกรรมการและคณะตรวจสอบคนละชุด

ที่สำคัญไม่ใช่แค่ตรวจกันปีละหน แต่ตรวจสอบกันเดือนละ 1-2 ครั้งเลยทีเดียว

อีกเรื่องที่น่าสนใจสำหรับการบริหารงานของกลุ่มนี้คือ จะมีการเลือกคณะกรรมการชุดใหม่ทุก 3 เดือน ผมจึงถามผู้ใหญ่สุนทรไปว่า มันไม่เร็วไปหรือ เพราะอาจ

ทำให้การบริหารงานไม่ต่อเนื่อง

แกก็มารับแถมตอบด้วยน้ำเสียงเรียบเฉยแบบไม่
แยแสในตำแหน่ง

“ปีหนึ่งมันนานไปหุ่่ม คนเขาสීමกันหมด อีกอย่าง
ถ้าเป็นกรรณการนาน ๆ กแล้วคนจะหลงไปกับอำนาจและ
ผลประโยชน์”

แหม...ทั้งทำยได้เจีบ ๆ คั้น ๆ และคคคยจริงนะ
ผู้ใหญ่

08 อดทนจิตใจด้วยธรรมะ

ยิ่งอยู่นานยิ่งสัมผัสได้ว่าที่ชุมชนแห่งนี้มีอะไรน่า
สนใจกว่าที่คิด โดยเฉพาะแนวทางการพึ่งพาตนเองและ
การสร้างสามัคคีของคนในชุมชน แหล่งเรียนรู้ที่ผม
กำลังจะเดินทางไปเยี่ยมชมอีก 2 แหล่งต่อจากนี้ บอกได้
เลยว่าคนศรีฐานมองการพัฒนาครบทุกองศาจริง ๆ

เวลา 8 นาฬิกา เสียงเพลงเคารพธงชาติแว่วมาใน
โสตประสาท ผมกล่าวคำอำลาพี่ ป้า น้ำ ลุง กลุ่มโรงสี
ชุมชน

เข้านี้ผมรีบโทรหา**อาจารย์โควิน คิดเข้ม** ผู้ริเริ่ม
'โครงการเยาวชนอนนวัตปฏิบัติธรรม' หลังจากแนะนำ
ตัวเองและนัดหมายเวลาเสร็จสรรพ พระพิรุณท่านต้น
เล่นตลก (ร้าย) บันดาลความชุ่มชื้นระลอกไม่เล็กไม่ใหญ่
มาทอแงแดนดินถิ่นอีสานเป็นเพื่อนแก้เหงาอีกครั้ง

คิดไปคิดมา ในตลกร้ายของพระพิรุณ ชวนา
ชาวไร่คงปลื้มใจอยู่ไม่น้อย

ก็แหม ปีนี้มีน้ำกินน้ำใช้แล้วชาวบ้านทุ่งจะไม่สุขใจ
ได้อย่างไร จะมีก็แต่หนุ่มสาวกรุงนี้ละที่ (ใจ) กำลังตื่น
ทุนทุรายอยู่

ผมติดฝนอยู่ราว 1 ชั่วโมง พร้อมกับสายโทรศัพท์

ที่ตั้งนับ 10 ครั้ง

“ตอนนี้ห้องอยู่ที่ไหนแล้ว พี่โทรหาตั้งหลายครั้ง เป็นอะไรหรือเปล่า ฝนตกอย่างนี้จะให้พี่ขับรถไปรับมัย”

โชคดีว่าหลังจากอาจารย์ไควนวางสายไปพักเดียว ฟ้าฝนที่มีตครึ้มก็กลับมาเป็นใจอีกครั้ง

แก้ปัญหาหลังคมเริ่มต้นที่บ้าน

ที่โรงเรียนบ้านเตาไห ภายในห้องที่รายล้อมไปด้วยพระพุทธรูปปางต่างๆ อาจารย์ไควนเล่าที่มาของโครงการเยาวชนนอนวัดปฏิบัติธรรมให้ฟังว่า

“เบื้องหน้าเบื้องหลังของโครงการนี้เกิดจากสภาวะที่ชาวบ้านในชุมชนพากันเข้าไปทำงานในเมือง แล้วทิ้งลูกๆ ให้อยู่กับตายาย ซึ่งพวกท่านเหล่านี้มักจะตามใจลูกหลานจนเด็กพวกนี้มีนิสัยก้าวร้าว พฤติกรรมนี้ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะตอนที่เด็กอยู่ที่บ้าน แต่ยังติดตัวเด็กๆ ในยามที่อยู่ในโรงเรียนด้วย

“พอเราเจอปัญหาตรงนี้ก็คิดว่าจะปล่อยไปอย่างนี้ไม่ได้แล้ว เพราะจะเป็นนิสัยที่ติดตัวเด็กไปจนโต จึงได้ไปปรึกษากับท่านผู้อำนวยการโรงเรียนว่าเราจะสอนแต่เพียงวิชาพระพุทธศาสนาไม่ได้แล้ว คงต้องมีกิจกรรม

อย่างอื่นที่เข้ามาปรับปรุงพฤติกรรมของเด็กเพิ่มเติมเพื่อ
สนองชุมชนบ้าง โชคดีที่ท่านผู้อำนวยการให้ความร่วมมือ
และให้ความสนใจโครงการนี้เป็นอย่างดี”

ผมเองก็นึกไม่ถึง เพราะเคยเชื่อว่า การที่เด็กได้อยู่
กับปู่ ย่า ตา ยาย แล้วจะได้รับการอบรมสั่งสอนที่ดี แต่
ข้อเท็จจริงกลับกลายเป็นว่าเด็กอาจเสียคนได้ง่าย ๆ

เรื่องอย่างนี้คงโทษผู้ใหญ่เพียงฝ่ายเดียวก็ไม่ได้
เพราะบางครั้งต่อให้ผู้ใหญ่สอนมาดี แต่เด็กอาจหิว
ตาไวไปเห็นตัวอย่างที่ไม่ดีจากสื่อมานานาชนิดที่ไร้ความ
รับผิดชอบ ซึ่งบางครั้งอาจเล็ดลอดสายตาผู้ปกครอง
ไปได้

แก้ค่างนอนวัด

คุยเรื่องแนวคิดกันพอหอมปากหอมคอ แต่ยังไม่ค่อยเห็นภาพชัดมากนักว่าโครงการนี้เด็ก ๆ ต้องทำกิจกรรมอะไรบ้าง จึงขอให้อาจารย์โควินช่วยเล่าวิธีการทำงานเพิ่มเติม เพื่อบางที่อาจเป็นอนานิสงส์ให้ชุมชนอื่นนำไปขยายผลต่อยอดได้ไม่มากนักน้อย

“กิจกรรมของเราไม่มีอะไรซับซ้อน ไม่มีเรื่องการตีความหรือเกี่ยวกับธรรมะชั้นสูง แต่จะเน้นการสอนให้ประพฤติในสิ่งที่ถูกที่ควร ยึดหลักศีล 5 เป็นที่ตั้ง โดยจะนำนักเรียนชั้นมัธยมต้น ตั้งแต่ ม.1-3 ไปเข้าค่ายนอนวัดในวันธรรมสวนะ ช่วงเทศกาลเข้าพรรษา

“เด็ก ๆ ทุกคนจะได้รับคู่มือการนอนวัด มีตารางประจำวันกำหนดชัดว่าช่วงเวลาใดปฏิบัติกิจกรรมใด เช่น หกโมงเย็นทุกคนพร้อมกันที่วัด แต่งกายชุดสีขาว จากนั้น

เป็นกิจกรรมถวายน้ำปานะให้แก่พระสงฆ์ พอถึง
 ทุ่มหนึ่งก็จะให้เด็กจะทำวัตร ต่อจากนั้นจะฟังเทศน์ รับประทานอาหาร เสริจแล้วนั่งสมาธิ จนเวลาประมาณ 4 ทุ่ม เป็นอัน
 จบกิจกรรมในวันแรก

“วันที่สองประมาณตี 5 หลังจากที่เด็กทำกิจกรรม
 ส่วนตัวเสร็จแล้วก็ให้ทำวัตรเช้า ทำสมาธิ อบรมความรู้
 ต่าง ๆ เช่น การฝึกการเป็นผู้ฟัง ฝึกการพูดหน้าชั้น
 สุดท้ายจะให้ช่วยกันบำเพ็ญประโยชน์ เช่น การทำความสะอาด
 บริเวณวัด เสร็จแล้วจึงปล่อยเด็ก ๆ กลับบ้าน”

ฟังอาจารย์โควินร่ายยาว ขนาดผมเองฟังแล้วยัง
 เกิดอาการหาวนอน แล้วพวกวิทยุโมเนเหล่านี้จะไม่ใช่
 เป็นปัญหาหรืออย่างไร ยิ่งกว่านั้นยังมีนักเรียนหญิงรวม
 อยู่ด้วย การมาพักค้างอ้างแรมกันอย่างนี้จะดูแลจัดการ
 อย่างไร ผมยังสงสัยอยู่

อาจารย์โควินไขข้อสงสัยทันทีว่า “ปีสองปีแรกก็
 มีบ้างที่เด็กไม่ยอมปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ แต่เราก็
 พยายามเอาน้ำเย็นเข้าลูบ หลัง ๆ เราพบว่าต้องมีรางวัล
 กระตุ้น เช่น ใครที่เข้าร่วมกิจกรรมครบทุกทั้ง 13 ครั้ง
 และมีความประพฤติดีก็จะได้รับทุนการศึกษา

“ส่วนเรื่องนักเรียนหญิง เพื่อไม่ให้เกิดข้อครหา
 ตามมา หลังจากที่ทำกิจกรรมทุกอย่างเสร็จสิ้นตอน 4
 ทุ่มแล้ว เราจะให้กลับบ้านไปพร้อมกับผู้ปกครองที่มา

ร่วมกิจกรรม”

ฟังแล้วค่อยหายคลายกังวลลงได้ไม่ใช่อะไรหรอกครับ เพราะเด็กวัยอยากรู้อยากเห็นสมัยนี้ถ้าคิดจะทำอะไรแล้ว บางทีผู้ใหญ่อาจตามไม่ทัน

ร่วมแรงแข็งขัน เคียดกับความสำเร็จ

ถามต่อไปว่า อะไรคือปัจจัยที่ทำให้โครงการนอนวัดปฏิบัติธรรมสำเร็จลุล่วงไปได้ แถมยังมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องมา 6-7 ปี

“ผมหรือใครก็ทำคนเดียวไม่ไหวแน่ เรื่องนี้เราต้องช่วยกัน กิจกรรมนี้ถ้าวัดไม่ช่วย อบต. ไม่ช่วย โรงเรียน ไม่ช่วย ชาวบ้านไม่เอา ผมยังนึกไม่ออกเลยว่ามันจะสำเร็จได้อย่างไร

“ในการทำงานทุก ๆ ครั้งเราทำงานเป็นทีม ไม่มีการฉายเดี่ยว แล้วเราก็ไม่ได้ทำอะไรโดยพลการ ก่อนทำกิจกรรมในทุก ๆ ปี เราจะมีการประชุมกับผู้ปกครอง ก่อนว่าปีนี้จะทำอย่างไร มีการสำรวจความเห็นของผู้ปกครองว่าปีนี้อยากให้มีกิจกรรมแบบเดิมอีกหรือไม่ นอกจากนั้นยังเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเสนอความคิดเห็นได้อย่างอิสระ”

ปรบมือให้ดังเลยครับกับบรรดาของที่ว่า “ไม่มีการ

นายเดี่ยว’ เพราะอันที่จริงแล้วการทำงานในทุกเรื่องโดยหวังจะเป็นฮีโร่เพียงคนเดียวนั้น คงไม่สามารถนำมาใช้กับการพัฒนาสังคมยุคนี้สมัยนี้ได้อีกแล้ว

ก่อนกลับเรายังได้คุยกันถึงเรื่องความต่อเนื่องของโครงการ หากเด็ก ๆ จบหลักสูตรนี้แล้ว อนาคตจะเป็นอย่างไรต่อไป เพราะโลกภายนอกไม่ได้สวยงามอย่างที่คิด อาจทำให้เด็กกลับไปมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมอีก

“เท่าที่ผมเฝ้าติดตามพบว่าเด็กที่ยังอยู่ในชุมชน เขาจะกลับมาร่วมกิจกรรมอยู่อย่างสม่ำเสมอ ส่วนจะมากน้อยผมไม่คิดมาก ผมถือว่าได้น้อยก็ยังดีกว่าไม่ได้ทำ จาก 100 คนที่อบรมไปแล้วกลับมาอีกสัก 1 คน ผมก็ดีใจแล้ว

“ที่ตั้งใจไว้ในตอนนี้จริงๆ คือ การผลักดันให้กิจกรรมนี้กลายเป็นวัฒนธรรมและเข้าไปอยู่ในแผนชุมชน ซึ่งตอนนั้นถึงผมจะไม่อยู่แล้ว แต่กิจกรรมนี้ก็ยังคงอยู่ คู่ชุมชนบ้านเตาไหต่อไป”

ในใจผมขออนุโมทนาาร่วมด้วย ขอให้ความตั้งใจของอาจารย์โควินสำเร็จ สมกับร่างกายแรงใจที่ได้ทุ่มเทลงไป

๐๑ จำงคหค=หัด เพื่อกุศภภชีวิตที่ดักว่า

เสร็จจากกลุ่มเยาวชนเข้าค่ายนอนวัด ผมกลับมาที่
บ้านป่านิมด้วยสภาพมอมแมมไม่ต่างไปจากเมื่อเย็นวาน
ที่ลงไปลุยโคลนในนาเกษตรอินทรีย์ของพ่อใหญ่สุทัศน์
อาจจะดีกว่าหน่อยก็ตรงที่รองเท้าไม่เต็มไปด้วยโคลน

หลังจากอาบน้ำแต่งตัวใหม่ ผมและป่านิมออก
เดินทางย้อนกลับไปทำการ อบรม.ศรัฐาน อีกครั้ง

ตอนนั้นใจผมนึกอย่างเดี่ยวว่า พระพิรุณเจ้าอย่า
เพ่งให้พรลูกอีกนะ ซินใจดีให้พรมมาอีกสงสัยลูกเป็นได้สัน
เป็นลูกนกตลอดการเดินทางกลับกรุงเทพฯ เป็นแน่

ถึงที่ทำการ อบต. ป่าใหม่เล่าเรื่องราวของแหล่งเรียนรู้ที่สุดท้ายให้ฟังคร่าว ๆ ว่า ในบรรดาแหล่งเรียนรู้หรือกลุ่มต่าง ๆ ที่อยู่ในตำบลศรีฐานนี้ไม่มีที่ใดอีกแล้วที่ชุมชนจะมีส่วนร่วมและเป็นเจ้าข้าวเจ้าของมากเท่าแหล่งเรียนรู้แห่งนี้

ที่แรกผมเองก็เกือบจะไม่เชื่อเหมือนกันว่า เป็นไปได้หรือที่จะมีกิจกรรมที่คนทั้งชุมชนมีส่วนร่วมและเป็นเจ้าของร่วมกัน แล้วถ้าคนมากมายขนาดนั้นเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องด้วยแล้ว ผู้ที่รับผิดชอบเรื่องนี้จะมีการบริหารงานอย่างไรจึงจะสร้างความพึงพอใจให้แก่คนทั้งชุมชนได้

ปล้นเมื่อได้คุยกับเจ้าของเรื่องราวตัวจริงแล้ว ก็พบว่าไม่เกินเลยไปจากที่ป่าใหม่กล่าวไว้จริง ๆ

ส่วนเรื่องราวจะเป็นอย่างไรนั้น เรามาลองฟังดู

‘หมอนาง’ หรือ **อนงคราญ เข็มเพชร** ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลศรีฐาน เล่าที่มาของกองทุนโรงพยาบาล 2 บาท ให้ฟังว่า

“เดิมที่เราเป็นเพียงสถานีอนามัยขนาดเล็กซึ่งก็มีปัญหาเหมือนๆ กับสถานีอนามัยขนาดเล็กทั่วไปคือเจ้าหน้าที่มีน้อย งบประมาณไม่เพียงพอ ทำให้ไม่สามารถบริการชาวบ้านได้อย่างทั่วถึง เราเองก็ไม่ได้นั่งนอนใจ แต่บางครั้งก็ไม่รู้จะทำอย่างไรเหมือนกัน เพราะส่วนกลางไม่มีนโยบายลงมา

“จนกระทั่งราวปี 2548 เราได้ไปดูงานที่โรงพยาบาลหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ เราพบว่าแนวคิดเรื่องโรงพยาบาลตำบล 2 บาท ของหมอพงศ์พิชญ์ วงศ์มณี มีความน่าสนใจและมีความเป็นไปได้ที่จะนำมาปรับใช้ในชุมชนของเรา พอกลับมาจึงมาพูดคุยกันกับแกนนำในชุมชน

“พูดคุยกันจนตกผลึกทางความคิดเสร็จแล้ว จึงมีการจัดประชุมในเวทีหมู่บ้าน ทุกคนเห็นชอบว่าจะลงขันกันคนละ 2 บาทต่อเดือน เพื่อปรับปรุงสถานีอนามัยให้ยกระดับเป็นโรงพยาบาลตำบล โดยเริ่มดำเนินงานตั้งแต่วันที่เดือนพฤษภาคมปีเดียวกันนั้นเป็นต้นมา”

เรื่องราวเหมือนไม่มีอะไรตื่นเต้น หากหมอนางเล่าต่อไปว่า ทุกอย่างที่ทำมานี้ไม่มีกฎระเบียบอะไรของ

กระทรวงสาธารณสุขรองรับทั้งสิ้น เป็นนันทามิตรร่วมกัน
ของคนทั้งชุมชนที่ก้าวหน้ากว่ากฎเกณฑ์ที่ภาครัฐเคย
ทำมา

2 บาทคงจั้น สร้างสรรค์โรงพยาบาลตำบล

ใต้อาคารโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลศรีฐาน หลังจากพูดคุยถึงที่มาของโรงพยาบาลกองทุน 2 บาท เป็นที่เรียบร้อย แต่ยังมีสงสัยถึงการบริหารเงินกองทุน ขึ้นมาว่ามีการจัดการอย่างไร

“คุณหมอพุดถึงแต่เงินของภาคประชาชน แล้วเงินของภาครัฐล่ะครับ เขาไม่ได้เข้ามาสนับสนุนอะไรบ้างหรือ” ผมโพล่งถามออกไป

“เราบริหารกองทุนโดยมีเงินเข้ากองทุนทั้งหมด 3 ขา จากประชาชน 6,000 ครัวเรือน เก็บเงินได้ปีละ 160,000 บาท จาก อบต.ศรีฐาน ปีละ 300,000 บาท จากงบของโรงพยาบาลเองปีละ 200,000 บาท ปัจจุบันรวมๆ แล้วมีเงินกองทุนอยู่ประมาณ 800,000 บาท”

หมอนางอธิบาย

ผมยังสงสัยต่อไปว่า รายได้ของกองทุนมีทั้งที่มาจากภาครัฐและจากประชาชนอย่างไร หากจะมีการนำไปใช้จ่ายต้องผ่านการคัดกรองอย่างไร ที่สำคัญหากต้องมีการต่อเติมอาคารหรือจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ในทางกฎหมายใครจะเป็นเจ้าของ

หมอนางขยับตัว ตอบคำถามให้คลายความสงสัยว่า “เรื่องของเงินทุนมีเราคณะกรรมการดูแลเงินกองทุนนี้ อย่างเคร่งครัด หากจะนำไปใช้อะไรต้องเสนอชุมชนก่อน ถ้าผ่านความเห็นชอบก็ลงมือทำได้ ส่วนเรื่องใครจะเป็นเจ้าของนั้นในทางกฎหมายก็ว่ากันไป แต่สำหรับที่ที่เราถือว่าคนทั้งชุมชนเป็นเจ้าของโรงพยาบาลแห่งนี้ร่วมกัน

“ที่ผ่านมาเมื่อปี 2551 ชุมชนทอดผ้าป่าได้เงินมา 500,000 บาท ก็เอามาต่อเติมอาคารชั้นล่างของโรงพยาบาล และถือเป็นสมบัติของคนทุกคน เพราะสังคมชนบทเราอยู่กันแบบญาติพี่น้อง เรื่องแบบนี้บางครั้งคนเมืองก็อาจไม่ค่อยเข้าใจ”

งบถึง...บริการจึงเพิ่งพร้อม

จบเรื่องเงินๆ ทองๆ และการบริหารกองทุน ผมลุกขึ้นเดินดูบรรยากาศรอบโรงพยาบาล พบว่าที่นี่มีความพร้อมชนิดที่ไม่น้อยหน้าไปกว่าโรงพยาบาลระดับอำเภอเลยแม้แต่น้อย เทียบแล้วบางที่อาจจะพร้อมกว่าโรงพยาบาลในอำเภอห่างไกลเสียด้วยซ้ำ

ผมเดินเข้าออกห้องโน้น ทะลุออกห้องนี้ วนไปจนถึงด้านหลังอาคารที่มีบริการแพทย์แผนไทย แล้ววกกลับมายังส่วนหน้าบริเวณลงทะเบียนคนไข้

หมอนางยิ้มอย่างอารมณ์ดีที่เห็นความสนใจใคร่รู้ของผม แล้วจึงพูดว่า

“เดี๋ยวจะเล่าให้ฟังว่า หลังจากที่เมื่อกองทุนนี้ขึ้นมาแล้วเรามีบริการอะไรเพิ่มขึ้นมาบ้าง อย่างแรกเลยคือเรื่องของอุปกรณ์การแพทย์ในระดับพื้นฐานที่ตอนนี้เรามีความพร้อมอย่างเต็มที่ หรือจะเป็นเรื่องของบุคลากรตอนนี้เรามีการจัดจ้างงานเพิ่มขึ้นเพื่อให้เกิดความเพียงพอ

“นอกจากนั้นเรายังจัดจ้างแพทย์และทันตแพทย์จากโรงพยาบาลอำเภอมาประจำสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ส่วนงานบริการที่ประชาชนชื่นชอบมากที่สุดคือ เรามีรถรับส่งผู้ป่วยกรณีที่ต้องส่งต่อ พร้อมทีมเจ้าหน้าที่คอยให้บริการตลอด 24 ชั่วโมง”

โอ้โฮ...ผมอุทาน จ่ายเพียงแค่คนละ 24 บาทต่อปี แต่ได้บริการที่เพิ่มขึ้นมากขนาดนี้ เป็นใครจะไม่เอา

อย่างไรก็ดี แนวทางการพัฒนากองทุนโรงพยาบาล 2 บาท ไม่ใช่สิ่งที่จะทำได้ง่าย ๆ ปานพลิกฝ่ามือ หากแนวคิดดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน ทั้งประชาชน อบต. และโรงพยาบาล

ต้องเห็นพ้องต้องกัน ความสำเร็จจึงจะเกิดขึ้นได้

หมอนางบอกผมไว้ว่า จะทำกองทุนนี้สิ่งแรกเลย ต้องมีจิตอาสา ทุกคนต้องพร้อมเป็นผู้ให้ ไม่ว่าจะในด้านกำลังทรัพย์ กำลังกาย กำลังสมอง แม้กระทั่งเวลา เพื่อเพื่อแผ่ให้กับส่วนรวม

ที่สำคัญต้องมองประโยชน์ของส่วนรวมเป็นใหญ่ พุดง่ายแต่ทำยากเหมือนกันนะ ก็ได้แต่หวังว่าในอนาคตอันใกล้นี้ ประชาชนคนไทยจะคิดถึงผลประโยชน์ส่วนรวมก่อนผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นอันดับแรก ผมหวังไว้เช่นนั้น

10 จำจากจร

ดีสามกว่า ๆ ผมล้มตัวลงนอนบนที่นอนแสนนุ่มในห้องอันคุ้นเคย สลัดความเหนื่อยล้าจากการเดินทางกว่า 8 ชั่วโมง ผมกลับมาสู่วิวทิวในเมืองหลวงอันแสนจะวุ่นวายอีกครั้ง

หากในโสตประสาทยังเหมือนได้ยินเสียงแผ่วเบาของพี่ ป้า น้ำ อา ชาวศรีฐาน

2 วัน ณ ที่แห่งนั้น ถึงฟ้าฝนจะไม่ค่อยเป็นใจ ถึงอะไรหลาย ๆ อย่างจะไม่ค่อยเข้าที่เข้าทาง ทว่าช่วงเวลาที่ได้เดินทาง มุดเข้าบ้านโน้นที่ แวบออกบ้านนั้นที่ กลับมีหลายสิ่งหลายอย่างที่ผมได้เรียนรู้จากตำบลศรีฐาน โดยเฉพาะเรื่องการพัฒนาชุมชนที่อิงอยู่บนหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนและเคารพในสิทธิ์ตามรัฐธรรมนูญ

ที่ผ่านมาแม้ในรัฐธรรมนูญฉบับ 2550 จะระบุและตอกย้ำเรื่องการมีส่วนร่วมอยู่เสมอ ทว่าในทางปฏิบัติมักพบว่ากระบวนการพัฒนาชุมชนในหลายๆ แห่ง ภาครัฐมักเป็นผู้กำหนดโดยไม่ฟังเสียงชุมชนรากหญ้า ไม่มีแม้กระทั่งความไว้วางใจในแนวทางการทำงานของภาคประชาชน ซ้ำยังมองไปคนละทิศทางการันเสมอ

ที่ผ่านมาภาครัฐเองพยายามให้ท้องถิ่นเติบโตใน

แบบที่ตนเองต้องการ โดยไม่สนใจว่าประชาชนจะคิดเห็นอย่างไร ไม่เข้าใจในความหลากหลายของพื้นที่ วิถีชีวิต เพราะรัฐเองมักมีคำตอบสำเร็จรูปอยู่เสมอ เมื่อประชาชนคิดไม่ตรงกับรัฐก็กลับโดนดูถูกเหยียดหยาม

ศรีฐานในอดีตก็มีสภาพที่ไม่แตกต่างกัน

ในอดีตที่ผ่านมา อย่าได้ฝันเลยว่าชาวบ้านจะได้เข้าไปมีส่วนร่วมคิดร่วมทำ

โชคดีที่คนศรีฐานไม่ยอมที่จะอยู่นิ่งเฉย ไม่ยอมปล่อยให้รัฐเป็นฝ่ายกระทำฝ่ายเดียว ทุกกลุ่ม ทุกภาคส่วนของชุมชนต่างเก็บเอาประสบการณ์ที่ผิดพลาดในอดีตมาเป็นบทเรียนและต่างพร้อมใจกันลุกขึ้นสู้

ที่สำคัญคนศรีฐานไม่ได้สู้โดยปราศจากกระบวนการ ปราศจากองค์ความรู้ หรืออาศัยความรุนแรงเข้าแลก หากทุกฝ่ายร่วมกันค้นหาศักยภาพจากภายใน ค้นหาความเป็นตัวตนที่เคยถูกมองข้ามหรือถูกหลงลืมไป เพื่อดึงกลับมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนของตนเอง

แน่นอนว่าทุกอย่างไม่ได้โรยด้วยกลีบกุหลาบ ดั่งกรุงโรมที่มีอาจสร้างเสร็จได้ในวันเดียว อาจต้องใช้เวลาในการพิสูจน์ตนอย่างค่อย ๆ เป็น ค่อย ๆ ไป

ย้อนกลับมามองสังคมไทยในภาพกว้าง จะมีสักกี่ชุมชนที่ตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ของตนเองตามเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญ

ไม่ได้มองโลกในแง่ร้ายหรือโจมตีใคร แต่ปฏิเสธไม่ได้ว่าภาพแห่งความเป็นจริงมากกว่าครึ่งหนึ่งของชุมชนไทยนั้น ภาคประชาชนยังขาดกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาตนเอง การมองปัญหา การแก้ปัญหา ยังเป็นลักษณะแก้ผ้าเอาหน้ารอด เมื่อคนในพื้นที่หนึ่งประสบความสำเร็จในการแก้ปัญหา ทุกคนก็เอาอย่างกันแบบไม่ลืมหูลืมตา

ใช้ว่าจะไร้ซึ่งทางออก หากทุกอย่างต้องใช้เวลา อาศัยกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วม ไม่สามารถสร้างได้เพียงชั่วเวลาข้ามคืน ทั้งยังไม่มีรูปแบบสำเร็จรูปที่ใช้ได้กับทุกพื้นที่ แต่ขึ้นอยู่กับชุมชนนั้น ๆ ที่จะต้องหาทางของตนเอง

ฟ้าใกล้สว่าง หมู่ดาวพากันอวดแสงระยิบระยับ ผมได้แต่หวังว่าวันหนึ่งชุมชนต่างๆ ทั่วทุกตำบลในบ้านเราจะเปล่งแสงระยิบระยับไม่แพ้ดวงดาวเหล่านั้น

הכאפארת

ข้อมูลทั่วไป

ตำบลศรีฐานมีประวัติศาสตร์ยาวนานกว่า 300 ปี การสร้างชุมชนเริ่มจากการมีผู้นำทางจิตวิญญาณ เป็นศูนย์กลาง คือหลวงปู่อั้งวะ และหลวงปู่ฟ้ามีด ซึ่งเป็นศูนย์รวมใจของชาวบ้านสืบทอดมาถึงปัจจุบัน โดยมีพ่อเฒ่าขุนศรีเป็นผู้ค้นพบพื้นที่ทำเลที่อุดมสมบูรณ์ แห่งนี้ จนกระทั่งเป็นจุดเริ่มต้นการสร้างชุมชนเมื่อลูกหลาน มีจำนวนมากขึ้นจึงได้พากันขยายพื้นที่ในการทำมาหากิน จนเกิดเป็นชุมชนบ้านศรีฐานในปัจจุบัน

ปัจจุบันตำบลศรีฐานอยู่ภายใต้การดูแลของ องค์การบริหารส่วนตำบลศรีฐาน ได้รับการยกฐานะ เป็น อบต. ขนาดกลางเมื่อปี 2550 แบ่งเขตการปกครอง จำนวน 9 หมู่บ้าน ดังนี้

หมู่ที่ 1 บ้านศรีฐาน

หมู่ที่ 2 บ้านศรีฐาน

หมู่ที่ 3 บ้านศรีฐาน

หมู่ที่ 4 บ้านศรีฐาน

หมู่ที่ 5 บ้านเตาไห

หมู่ที่ 6 บ้านกุดสำโรง

หมู่ที่ 7 บ้านเตาไห

หมู่ที่ 8 บ้านศรีฐาน

หมู่ที่ 9 บ้านศรีฐาน

อาณาเขต

ตำบลศรีฐานตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภอป่าติ้ว โดยอยู่ห่างจากอำเภอป่าติ้วประมาณ 12 กิโลเมตร และอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดยโสธร โดยมีอาณาเขตต่างๆ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดกับ ตำบลกระจาย ตำบลโพธิ์ไทร อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร

ทิศใต้ ติดกับ ตำบลทุ่งมน อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร

ทิศตะวันออก ติดกับ ตำบลเชียงเพ็ง ตำบลเหล่าไฮ อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร

ทิศตะวันตก ติดกับ ตำบลกระจาย อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร

ลักษณะทางกายภาพ

ลักษณะพื้นที่โดยรวมมีสภาพเป็นที่ราบสูง พื้นดินส่วนใหญ่เป็นดินทราย มีลำน้ำโขงไหลผ่านทางตอนเหนือของตำบล แต่ปริมาณน้ำไม่เพียงพอสำหรับการเกษตร ส่วนพื้นที่อยู่อาศัยเป็นชนบทกึ่งเมือง การตั้งบ้านเรือนอยู่ติดกัน

ประชากร

มีจำนวนประชากร 6,329 คน จำนวนครัวเรือน 1,363 คน ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ความสัมพันธ์ในชุมชนมีความเกื้อกูลกันแบบเครือญาติ มีวิถีชีวิตสอดรับตามบริบทสังคมวัฒนธรรมของท้องถิ่น

อาชีพ

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร โดยผลิตข้าวนาปี ผลผลิตโดยเฉลี่ย 450 กิโลกรัม/ไร่ และมีการทำหมอนขวานผ้าซิดเป็นอาชีพเสริม คือ หมูที่ 1 2 3 4 8 และหมูที่ 9 ส่วนการเลี้ยงสัตว์เป็นการเลี้ยงสัตว์ตามธรรมชาติ ทั้งเลี้ยงไว้ใช้งานและเพื่อเป็นอาหาร เช่น วัว ควาย เป็ด ไก่ และเลี้ยงไว้จำหน่ายเป็นบางส่วน เช่น สุกร อีกทั้งนิยมจับปลาตามแหล่งน้ำธรรมชาติ เพื่อการบริโภคเป็นส่วนใหญ่

การศึกษา

- ตำบลศรีฐานมีโรงเรียนอยู่ในเขตตำบล ได้แก่
- โรงเรียนชุมชนบ้านศรีฐาน เปิดสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
 - โรงเรียนบ้านเตาไทร เป็นโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาเปิดสอนชั้นอนุบาลถึงชั้น

มัธยมศึกษาปีที่ 3

- โรงเรียนบ้านกุดสำโรง เปิดสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาล
ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

- โรงเรียนศรีฐานกระจายศึกษา เป็นโรงเรียน
มัธยมศึกษาปีที่ 1-6

สถาบันและองค์การทางศาสนา

ตำบลศรีฐานมีวัดและสำนักสงฆ์รวม 8 แห่ง ได้แก่

- วัดศรีฐานใน หมู่ที่ 1 บ้านศรีฐาน
- วัดศรีฐานนอก หมู่ที่ 8 บ้านศรีฐาน
- วัดบ้านเตาไห หมู่ที่ 5 บ้านเตาไห
- วัดบ้านกุดสำโรง หมู่ที่ 6 บ้านกุดสำโรง
- วัดศรีพัฒนาราม หมู่ที่ 2 บ้านศรีฐาน
- วัดดงศิลาเลข หมู่ที่ 8 บ้านศรีฐาน
- วัดโนนแดง หมู่ที่ 7 บ้านเตาไห
- สำนักสงฆ์ฟ้าห่วน หมู่ที่ 4 บ้านศรีฐาน
- สำนักสงฆ์หนองสระพัง หมู่ที่ 4 บ้านศรีฐาน

การสาธารณสุขและการสาธารณสุข

- โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลศรีฐาน ตั้งอยู่ หมู่ที่ 9 บ้านศรีฐาน บริการครอบคลุมทั้ง 9 หมู่บ้าน

- ร้านขายยาแผนโบราณ 2 แห่ง ตั้งอยู่หมู่ที่ 7 และ 9 มีใบอนุญาตขายยา

- คลินิกพยาบาลเวชปฏิบัติ 1 แห่ง ตั้งอยู่หมู่ที่ 9
- อัตราการมีและใช้ส้วมรดน้ำ 100 เปอร์เซ็นต์

ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

ชาวตำบลศรีฐานร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลศรีฐาน ได้บริจาคทรัพย์เพื่อก่อสร้างสถานีตำรวจย่อย (ตู้ยาม) 1 แห่ง ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 บ้านศรีฐาน

การคมนาคม

ตำบลศรีฐานอยู่ห่างจากทางหลวงหมายเลข 202 ถนนอรุณประเสริฐ 2 กิโลเมตร ทางเข้าตำบลเป็นถนนคอนกรีตเสริมไม้ไผ่ มีถนนเชื่อมหมู่บ้านเป็นถนนลูกรังและลาดยาง

- ถนนสายศรีฐาน ถึงคำเขื่อนแก้ว ระยะทาง 14.5 กิโลเมตร เป็นถนนลาดยาง
- ถนนสายศรีฐาน ถึงบ้านกระจาย ระยะทาง 1 กิโลเมตร เป็นถนนลาดยาง
- ถนนสายศรีฐาน ถึงบ้านเตาไหถึงบ้านกุดสำโรง ระยะทาง 6 กิโลเมตร เป็นถนนลาดยาง
- ถนนสายศรีฐาน ถึงบ้านกุดสำโรง ระยะทาง 4 กิโลเมตร เป็นถนนลูกรัง
- ถนนสายศรีฐาน ถึงบ้านคำสร้างบ่อ ระยะทาง 4 กิโลเมตร เป็นถนนลูกรัง

ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่

ตำบลศรีฐาน มีทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่

- แหล่งน้ำ ประกอบด้วย ลำน้ำโพง ลำห้วยถ่ม บ่อ
โจ้ไก่หนองหลวง หนองบัวเสี้ยว หนองเลิงเปือยหนอง
หญ้าแพรก และหนองอื่นๆ อีกประมาณ 9 แห่ง

- ป่าไม้ ประกอบด้วย ดงมะงง ดงศิลาเลข ดอนลิง
ดงฟ้าห่วน ดงหัวนา เป็นต้น

ชุมชนท้องถิ่นบ้านเรา เรียนรู้ร่วมกันเพื่อการพัฒนา
ชุมชนท้องถิ่นบ้านเรา เรียนรู้ร่วมกันช่วยกันพัฒนา

อยู่ตามเมืองใหญ่เมืองหลวง หัวใจทุกดวงซ่อนไฟ
มุ่นมั่น ก้าวออกมาจากรู้ที่กันจับมือกันทำเพื่อเมืองไทย
คนละมือสองมือคือน้ำใจ โอบกอดชุมชนไว้ด้วยความสุข
ยืนนาน

หนึ่งสมองสองมือที่มี รวมเป็นหลายความคิดดี ๆ
ออกมาโดยตรงนี้ ทำเพื่อเมืองไทยด้วยกัน

หากเราพร้อมใจร่วมใจ ทำสิ่งไหนก็ไม่เกินแรง
โครงสร้างชุมชนแข็งแกร่ง เพราะเราพร้อมแรงร่วมมือ
สร้างสรรค์ จัดการทรัพยากรช่วยกัน ด้วยมุมมองที่เรา
แบ่งปัน ใช้ความคิดสร้างสรรค์ให้เต็มศักยภาพ ด้วย
มุมมองที่เราแบ่งปัน ใช้ความคิดสร้างสรรค์ให้เต็ม
ศักยภาพ...

เข้าไปฟังเพลงและดาวน์โหลดศักยภาพชุมชนได้ที่

www.punsook.org

